

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEZEL, ZDRUŽITE SE!

Gibanje proizvodnje in storilnosti je malokdaj na dnevnem redu naših organov upravljanja

Podatki o gibanju proizvodnje, storilnosti in zaposlenosti v letošnjih minulih mesecih nas opozarjajo na določene neskladnosti, ki nam lahko škodujejo v nadaljnjem razvoju gospodarstva. Medtem ko se je proizvodnja lani povečevala zaradi razmeroma hitre rasti delovne storilnosti, je v minulih mesecih naraščala v določeni meri zato, ker se je v gospodarstvu zaposlilo nekaj deset tisoč novih delavcev.

Naš cilj je doseči čim višjo proizvodnjo, tako v industriji kakor tudi v kmetijstvu, in čim nižje cene proizvodov. Vendar ni vseeno, s kakšnimi ukrepi dosežemo ta cilj. Proizvodnja lahko občutno narašča ob istem številu zaposlenih, kar pomeni, da narašča zato, ker so podjetja zaposlila nove delavce. V zadnjem primeru pada storilnost, kar pomeni, preprosteje pove-

dana, da izdela več delavcev enako število proizvodov in torej ustvari manjšo vrednost, ustvari manjši dohodek in to vpliva na podražitev proizvodov ter končno tudi na realne prejemke zaposlenih. V marsikaterih podjetjih gospodarstveniki tega ne upoštevajo in gledajo na rast proizvodnje enostransko, češ izdatki za zaposlene — za prejemke — so v strukturi cene tako malenkostni v primeru z izdatki za material, da se res ne izplača razmišljati, ali narašča proizvodnja ob večjem ali manjšem številu delavcev. Zato je takšnega stališča pa pozabijo, da prodajamo proizvode tudi na tuja tržišča, kjer zaradi majhne proizvodnosti in podražitve proizvodov sodeluje pr nas več delavcev kot v industrijsko razvitih državah — sploh ne moremo konkurirati in da zaradi večje zaposlenosti naraščajo izdatki za prejemke, izdatki, ki niso v skladu z blagovnimi skladi. Ob tem torej pozabljajo, da z vsakim zaposlenim naraščajo izdatki za prejemke, za opremo, investicije itd. in da prav to povzroča neskladnosti.

Med drugim je bil to tudi eden izmed motivov, zaradi katerih so člani republiškega sveta sindikatov Slovenije pred časom zbirali v podjetjih podatke o številu zaposlenih, o premiku delavcev iz podjetja v podjetje, o proizvodnosti na vse zaposlene in samo na proizvodne delavce, o odstotku izostankov na nove delavce, o bruto produktu ter realizaciji itd. Iz teh podatkov, lahko razberemo nekatere značilnosti o gibanju proizvodnje, proizvodnosti in zaposlenosti delavcev v nekaterih podjetjih.

V podjetju »Partizanka« v Kopru je na primer zaposlenih letos skoraj 90 oseb manj kot lani, ker so opustili proizvodnjo nekaterih predmetov. Vendar je bruto produkt podjetja porasel od okoli 14 milijonov dinarjev v januarju na 18 milijonov dinarjev v maju. Proizvodnost na zaposlenega pa je porasla (s finančnega gledišča) od 70.300 dinarjev mesečno (v januarju) na 180.000 dinarjev (v maju), na proizvodnega delavca pa od 79.000 na 203.000 dinarjev.

V Strojnih tovarnah Trbovlje je letos od januarja do aprila zaposlenih 30 delavcev manj. Proizvodnja je vrednostno porasla od 125.222.000 dinarjev v januarju na 213.449.000 dinarjev v aprilu. Proizvodnost na zaposlenega pa je v istem času porasla od 159.000 dinarjev v januarju na 282.000 dinarjev v

aprilu, na proizvodnega delavca pa v istem času od 214.000 dinarjev na 383.000 dinarjev.

Nasprotno gibanje pa lahko opazimo pri lesnoindustrijskem podjetju »Savinja« v Celju. Tu so letos od januarja do aprila zaposlili 30 ljudi več. Vrednost proizvodnje je porasla od 47.796.000 na 84.123.000 dinarjev (bruto produkt), proizvodnost na zaposlenega pa se je gibala od 99.000 do 164.000 dinarjev in na proizvodnega delavca od 129.000 v januarju do 210.000 dinarjev v aprilu.

Primerjave med temi podjetji (in takšnih primerjav lahko najdemo več) v približno enakem razmerju sta rasti proizvodnje in proizvodnosti v podjetju kovinske industrije Klim v Celju, kjer so letos zaposlili 20 delavcev več, v podjetju Zvezda v Mariboru, kjer so zaposlili 37 ljudi več, v železniški delavnici Boris Kidrič v Mariboru, kjer so zaposlili 52 ljudi več itd), nas opozarjajo, da prodajajo v proizvodnosti v podjetjih, kjer so zaposlili nove delavce, sicer raste, ponekod enako hitro, drugod nekoliko počasneje kot v podjetjih, kjer izpolnjujejo plan z istim ali celo manjšim številom delavcev.

Podatki iz nekaterih precej novih delavcev več, nas pa celo opozarjajo, da proizvodnja in proizvodnost s finančnega gledišča celo padata. Zaposlovanje novih delavcev v podjetju Argo, tovarni živilskih in kemičnih proizvodov v Izoli, najbolj nazorno kaže, kako lahko takšno zaposlovanje vpliva na gibanje proizvodnje in proizvodnosti. Podjetje je zaposlilo v januarju 22, v februarju 40, v marcu 77 in v aprilu 21 delavcev. Bruto produkt podjetja pa je znašal: januarja (okroglo) 115 milijonov, februarja 125 milijonov, marca 127 milijonov, aprila 90 milijonov in maja 104 milijone dinarjev. Proizvodnost pa se je gibala (s finančnega vidika) na zaposlenega od 131 tisoč v januarju (okroglo) do 104.070 dinarjev v maju, proizvodnost na proizvodnega delavca pa od 183.500 din do 146.500 din.

Mimogrede povedano, podatki so povzeti iz anketnih listov, ki so jih izpolnila vodstva podjetij sama, izpolnjeni pa so zelo različno. V nekaterih podjetjih so računali gibanje proizvodnosti na zaposlenega in proizvodnega delavca na bruto produkt, v nekaterih pa na realizacijo. Samo to nam pove, da podjetja zelo različno izračunavajo proizvodnost. Samo v enem primeru je podjetje izra-

čunalo proizvodnost v količinskem in vrednostnem pokazatelju. To pomeni, da bo treba resno proučiti metodologijo za izračunavanje storilnosti in se odločiti za enotna izhodišča: ali naj bi podjetja izračunavala storilnost na osnovi finančnih podatkov v primerjavi s številom zaposlenih — cen iz leta 1952 ali 1953 ali podobno — ali pa na osnovi količinskih pokazateljev, to je metrov, ton itd.

Podatki, ki smo jih omenili, in drugi, ki jih je moč razbrati iz anketnih listov, nas opozarjajo, da vodstva nekaterih podjetij ne pomislijo, kako kvarno lahko vpliva nesmotno zaposlovanje novih delavcev na rast storilnosti. Najmanj pa mislijo na to, da ima industrija še neslutene možnosti za povečanje proizvodnje in storilnosti ob sedanjem številu zaposlenih in ob sedanjih zmogljivostih. Delavski svet se je ne sprijemajo dovolj s sodobno organizacijo dela in na ceno proizvodov ne gledajo skozi ekonomska očala. Pri oblikovanju cene proizvodov ne upoštevajo vrste čimštelev, ki vplivajo nanjo tako znotraj podjetja kakor na trgu. Prav zato iščejo nalašč rešitev za povečanje proizvodnje — zaposlovanje novih delavcev. Ne pomislijo pa, da ob tem pada storilnost. Storičnost in živ-

ljenjska raven pa sta vzajemno povezani. Večja storilnost dela v podjetju prinaša posamezniku, vsemu kolektivu in vse skupnosti tudi večji dohodek, manjša storilnost pa zmanjšuje dohodek tako posamezniku kot celotnemu kolektivu.

Upravno tehnična vodstva podjetij, organi delavskega samoupravljanja in vodstva sindikalnih podružnic se nasploh premalo ukvarjajo s proučevanjem storilnosti, proizvodnje, zaposlovanja. To so najbolj zgovorno dokazale pripombe v posameznih podjetjih, ki so ob zbiranju podatkov za to anketo dejali: »Le čemu zbirate podatke o bruto produktu in realizaciji, o novozaposlenih in delavcih, ki so odšli, o proizvodnosti na zaposlenega in proizvodnega delavca, o odstotkih izostankov na novozaposlene delavce itd. Teh podatkov nimamo in jih ne potrebujemo. Če nič drugega, nas prav te pripombe opozarjajo, da gledajo ponekod enostransko na gibanje proizvodnje, proizvodnosti in zaposlovanja ter v skladu s tem tudi enostransko ravnajo. Zato je takšno stališče nastajalo v gospodarstvu neskladnosti, število zaposlenih raste in storilnost pada. Čenem s tem pa seveda pada tudi realna plača zaposlenih. F. D.

V Bosni, Hercegovini, Črni gori in vseh krajih Jugoslavije se že pripravljajo na svečano proslavo 15-letnice bitke na Sutjeski. Letošnja proslava bo večja kot prejšnja leta, ker bodo na njej sodelovale razne množične organizacije iz vse države. V okviru teh proslav bodo letos tudi prekopali posmrtno ostanke mnogih borcev, ki so padli v teh bojih in jih pokopali v skupno grobnico na Tjentištu. Pred proslavo bodo izročili promet 60 km dolgo cesto iz Foče do Gackega. — Na sliki: hiša na Vučevu, kjer je bil med V. ofenzivo junija 1943. leta vrhovni štab NOV

Nagrajeno izigravanje zakonov

Kdorkoli je hodil te dni mislo oglasne deske ob vhodu novopostopnega gradbenega podjetja »Pionir«, se je lahko seznanil s sklepi zasedanja delavskega sveta, ki je bilo letos 17. maja. Med njimi je nekaj neopazno napisan tudi deseti sklep. Ta pa se glasi takole:

»Tovarišu Ivanu Kočevarju in tovarišici Anici Jazbec se povrnejo stroški glasom odloka okroglega gospodarskega sodišča v Ljubljani dne 9. maja 1958.«

Iz tega kajpak ne zveš dosti, niti kdo sta Kočevar in Jazbec, niti zakaj morata okroglenemu gospodarskemu sodišču plačati stroške.

Ozadje tega sklepa delavskega sveta je precej zanimivo.

Dne 27. decembra lani je investicijska banka sporočila podjetju, da jim bo 11 milijonov dinarjev investicijskega kredita zapadlo, če jih do konca leta ne bodo porabili. Treba je bilo brž ukrepati. Direktor Ivan Kočevar in pomočnik računovodje Anica Jazbec sta se dogovorila z dobavitelji, naj hitro pošljejo račune za še nedostavljeno blago. Račune da jim bodo nemudoma plačali, sicer jim bo kredit zapadel. O tem sta obvestila tudi takratnega predsednika upravnega odbora podjetja, ki se je z »akcijo« strinjal. Za to je zvedela finančna inspekcija in je prekršek podjetja »Pionir« prijavila okroglenemu gospodarskemu sodišču, ker so dobili plačilo, ki ga niso še plačali. Podjetje je moralo plačati 60.000 dinarjev globe, direktor in pomočnik računovodje pa sta bila kaznovana vsak s po šest tisoč dinarji, ki bi jih morala plačati seveda iz svojega žepa.

Delavski svet pa je 17. maja sklenil, da prevzame podjetje nase tudi to kazen ter s tem spremeni sodbo okroglega gospodarskega sodišča tako, da plača podjetje 72.000 dinarjev kazni, neposredna krivca po nič.

Tako so se znova pregrešili proti zakonu. A kršeni predpis prav gotovo ni bil zvit iz trte, marveč je izšel zato, da varuje koristi skupnosti. Samo ob koncu lanskega leta je bilo v vseh državah za nekaj milijard »investicij«, ki bi jih lahko iskal z lučjo pri belem dnevu, pa jih ne bi našel, ker so bile le na papirjih in na — plačanih računih. Med njimi je tudi ta iz »Pionirja«. Tako varanje skupnosti — uporabimo pravo besedo — prevzema s plačilom kazni delavski svet »Pionirja« na svoja pleča.

Ali se člani delavskih svetov res ne zavedajo, da s takim početjem škodujejo sami sebi in vsem delavcem? S tolikšnim pritiskom na navidezne in prave investicije namreč potiskajo cene navzgor in je tudi to eden izmed vzrokov podražitve v prvih mesecih letošnjega leta. Naj bo kakor koli, vsako tako manipulacijo, ki ni v skladu z gospodarskimi odnosi, plača proizvajalec.

In še nekaj: direktor in bržčas tudi pomočnik računovodje dobila ta čas še premijo in

plačo iz dobička ter bi kazen brez večjih težav lahko sama plačala. Ob tem pa se poraja še vprašanje: ali lahko dobi vodilni uslužbenec podjetja premijo, če zavestno krši predpise? Saj je podjetje zaradi njegovega škodljivega ravnanja moralo plačati 60 tisoč dinarjev! Sodbo o tem prepustimo delavskemu svetu gradbenega podjetja »Pionir« in drugim, ki jih posnema.

Samo gospodarsko sodišče v Ljubljani je od novega leta do 6. junija kaznovalo 133 podjetij. Odgovorni uslužbenci teh podjetij pa s skupno 443.510 dinarjev globe. Po marsikaterem nakazilu pa bi se dalo sklepati, da podjetje Pionir ni osamljeno.

V. J.

Namesto novih delavcev - premestitev že zaposlenih

Problem naraščanja zaposlenosti v gospodarstvu ni nov, saj zaposlenost raste iz leta v leto, v letu 1958 pa je nastalo tako nesorazmerje, da bodo potrebni odločni ukrepi in napor vseh subjektivnih sil, če naj ta pojav zajezimo. Naraščanje zaposlenosti je le deloma upravičeno, pogosto pa je le posledica nezdružljive miselnosti pri posameznikih in organih, ki tako ali drugače vplivajo na zaposlenost.

Glavno vprašanje ni samo povečevanje zaposlenosti, marveč dejstvo, da se proizvodnja ne povečuje v skladu z njo, še manj pa proizvodnost. To se najbolj kaže v manjših industrijskih podjetjih, kjer je proizvodnost relativno manjša in relativno največ novih zaposlitev. Primer: v eni petini podjetij tekstilne stroke je zaposlenih nad polovico tekstilnih delavcev. To so večja podjetja, ki prispevajo največ k tekstilni proizvodnji. Pa vendar so ta podjetja zaposlila v enem letu le 30 odstotkov vseh novih delavcev, 70 odstotkov pa je našlo »življenjski prostor« v manjših podjetjih tekstilne stroke. Podobno je v drugih panogah lahke industrije.

Zanimivo je, da v nekaterih večjih industrijskih podjetjih ugotavljajo, da imajo odvečno delovno silo in primerno organizacijo dela, in vendar ne zmanjšajo števila delavcev.

Med pomankljivostmi nekaterih okrajnih planov je mogoče zaslediti, da le-ti sicer nakazujejo povečanje proizvodnosti, ne navajajo pa, s čim in kje bodo to dosegli: glede novih zaposlitev pa njihova planska predvidevanja niso v skladu z razmerji republiškega plana. In od kod bo prihajala vsa ta delovna rezerva? Ni skrivnost, da Slovenija nima takih rezerv. To pomeni, da bo prišlo do zavestnega spreminjanja socialne sestave prebivalstva, ker »rezerva« ni moč iskati drugje kakor na podeželju.

Oglejmo si vprašanje odvečne delovne sile v podjetjih in način pritegovanja novih delavcev v proizvodnjo.

Znano je, da je v nekaterih podjetjih nekaj delovne sile odveč in da so jo hotela podjetja odpuštili. Pri tem pa jih je zavrnil otežkočeni postopek odpuščanja, ki ga bo treba sprostiti (to vprašanje bo kmalu urejeno z ukrepi in pred-

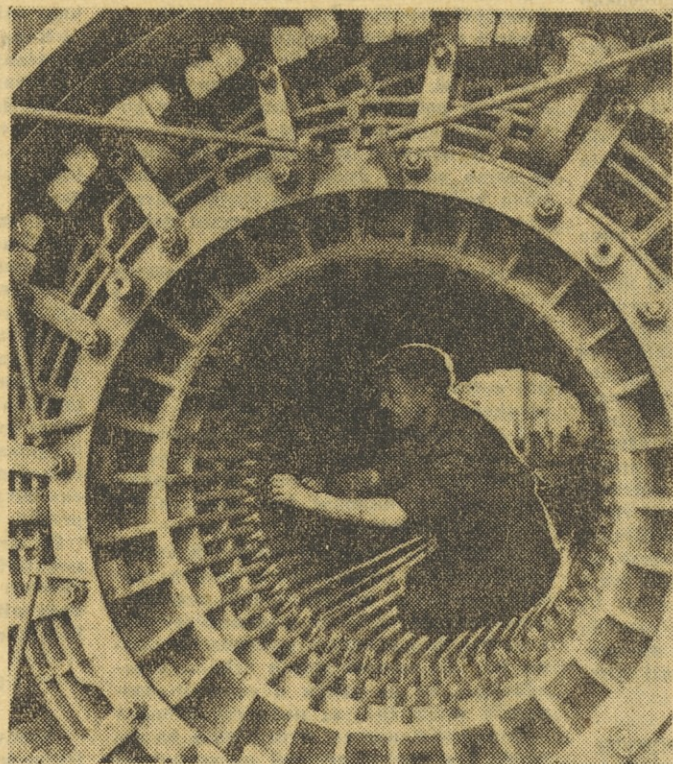
pis), hkrati pa so nekateri činitelji izven podjetja onemogočili podjetjem, da bi odpuščali delavce iz bojazni pred brezposelnostjo ali iz drugih razlogov. Prav gotovo niso pomislili, da bi bilo ekonomsko in socialno pravilno, če bi to odvečno delovno silo zaposlili v bližnjih manjših podjetjih, ki pritegujejo novo delovno silo s podeželja ali celo iz drugih republik, zaradi česar so nastajale nove komunalne težave. Tak način reševanja tega vprašanja tudi ni bil v skladu s perspektivnim planom ki temelji na predvidevanju, da se bo zaposlovanje zmanjšalo ravno po opisanem premeščanju odvečne delovne sile, ki ne povzroča brezposelnosti in ovira odtokanje delovne sile s podeželja. Tu je vprašanje delovne sile že dokaj zaostreno.

Ce namestimo nove delavce, mine precej časa, preden se strokovno usposobijo. To pa je podjetju gotovo v breme. Njihova proizvodnja in proizvodnost je tedaj majhna (če ne opravljajo pomožnih del); s tem ustvarjajo podjetju minimalni dohodek, če ne izgubo. Podobno je pri premeščanju odvečne delovne sile (Nadaljevanje na 2. strani)

Odpuščeni računovodja

Najprej dogodek: Tudi novi direktor v nekem ljubljanskem podjetju je navedel računovodjo na nezakonito poslovanje. Tako je delal računovodja tudi pri prejšnjem direktorju. Direktor je zato dobil osterjšo računovodjo — pa pogojno kazen. Razumljivo, da je bilo računovodji nezakonitih poslov dovolj in se je zato novemu direktorju oziroma njegovemu navodilu uprl, kajti to bi ga lahko ponovno pripeljalo pred sodišče. Do tedaj sposoben računovodja je kar naenkrat postal nesposoben. Direktor je namreč prepričan o tem. In računovodja je dobil odpoved. Podjetje mu je dalo plačo za nekaj mesecev vnaprej. Kmalu nato je nastopil službo nov, sposoben računovodja. ... To je vse.

To je vse, toda že to je dovolj, da k temu pripisemo kratek komentar. Navadno lete le pripombe na računovodje, češ, ti prinašajo sredstva s konta na konto, da se niti inšpektor ne znajde in samo ti iščejo v predpisih vrzeli, ki bi prikrile obveznosti podjetja do družbe in podobno. Velikokrat pozabimo, da so računovodje včasih samo izvajalci naročil, ki niso v skladu s predpisi, in ne le pobudniki (čeprav so slednje verjetno večkrat). Sicer se je računovodja dolžan odreči poslušnosti, ko ga vodstvo podjetja nagovarja, naj izvede nezakonit posel. Toda taka neposlušnost je včasih povezana z namigavanji o odpustu, nespoštnosti itd. Povsod tam, kjer delavski sveti niso dovolj močni in se uveljavlja samovoljni direktor, se mora računovodja podrediti, če ne imeti težav. Po odpovedi se tak računovodja umakne, čeprav dobro ve, da bi pred sodiščem dosegel pravico in kazen za direktorja. Po takem dogodku bi bil namreč njegov položaj nevzdržen, ker ve, da v delavskem svetu ne bi imel opore. Te podpore pa mu delavski svet ne more ali pa noče nuditi. Ne more mu je nuditi povsod tam, kjer se ni uveljavil, kjer nima, kot pravimo, svoje hrbtenice in sklepa vodstvo mimo delavskega sveta. Noče pa tam, kjer delavski svet soglaša s politiko, ki prinaša posameznemu kolektivu navidezne trenutne koristi. Tudi takih ne manjka. S tem pa so kaznane tudi naloge političnih organizacij v takih podjetjih, saj gre za utrjevanje samoupravljanja ali pa za oster nastop proti tistim, vstevši delavske svete, ki dovoljujejo nezakonito poslovanje. M. M.

Na letošnjem prvem posvetovanju Gospodarskega odbora Zveznega izvršnega sveta s predsedniki okrajnih ljudskih odborov, predstavniki zbornic, združenj in sindikatov, je bilo rečeno, da je najvažnejša naloga gospodarskih organizacij, povečevati delovno storilnost, ki letos nekoliko zaostaja za lanskimi uspehi v gospodarstvu. Kajti le zvišanje delov. storilnosti je realni pogoj za zvišanje življenjske ravni

ROKA ROKO UMIJE?

Nekateri primeri v našem gospodarskem življenju kažejo, da se posamezniki pri svojem delu zavestno poslužujejo netočnih dokumentacij. Navadno poskušajo opravičevati svoja dejanja z izgovorom, da so s tem le »pomagali« kolektivu, gospodarski organizaciji, lokalni skupnosti, da pa, se sami niso z ničimer okoristili. Tako početje je nezakonito, nemoralno, še več, celo kaznivno in ga ne opravičujejo nobeni izgovori o koristih, ki naj bi jih imela od tega gospodarska organizacija ali komunna. Do takšnih dejanj pride kaj pogostokrat, ker tisti, ki jih zagreše, menijo, da »roka roko umije«. Vendar tega starega reka ne gre uresničevati. Pojasnimo te trditve z nekaj primeri.

Posamezne gospodarske organizacije pogostokrat zahtevajo, da se spremene tarifni pravilniki in postavke in zahtevajo utemeljujejo s tem, da so njihove tarifne postavke nižje, kot so določene za enaka dela in delovna mesta v sosednjih podjetjih ali podjetjih njihove stroke. Čeprav je znano, da sedaj ne kaže na osnovi takšnih primerjav spreminjati tarifnih pravilnikov, ponekod to ne dosežejo. Zgodilo se je, da so v nekaterih krajih pristojni organi nekaterim podjetjem predlog potrdili, drugim pa odklonili, čeprav so enako utemeljevali spremembo. Sodimo lahko, da so se v

takih primerih, ko so organi pristali na spremembo, hoteli s tem »oddolžiti« kolektiv, ki je pred časom »podprl« kako občinsko »akcijo« z določenim zneskom ali kako drugače. Odklonili pa so jo tistim, ki želijo niso prislusnili. Nekemu podjetju so ob predložitvi pravilnika na občini to celo jasno povedali: Vediti, da je vaš tarifni pravilnik pri nas in zato ne pozabite podpreti naših »želja«. Dogaja se, da gredo ponekod zaradi takšnega posluha za »lokalni interes« še dlje in občinski organi zatisnejo oči, čeprav bi morali sami opaziti in grajati očitne nepravilnosti.

V nekem podjetju so ob podpori pristojnih organov

izposlovali precej dolgo trajno poizkusno obratovanje novega oddelka. V času poizkusnega obratovanja je imelo podjetje od tega oddelka manj družbenih obveznosti in zato je dohodek bolj naraščal kot bi sicer. Gospodarska organizacija je polovico dohodka dodelila občini za komunalne

potrebe, polovico pa ga je razdelila za plače. Ze samo zaradi tega so bili prejemki kolektiva v nesorazmerni z ostalimi kolektivi v občini. Se večja neskladnost pa je nastala, ko je prejel vsak zaposleni in vsi njegovi družinski člani po 500 dinarjev »dotacije« za dopust v hotelu. Vsak dopustnik je torej plačal le 200 dinarjev dnevne oskrbe. V tem podjetju so stale sejmne delavskega sveta in upravnega odbora nad 100 tisoč dinarjev. Za delo na dan državnih praznikov so plačali 100 odstotkov več, kot predpisuje zakon. Res, ta presežek so plačali iz dobička, vendar...

Lani so v nekem kraju organizirali veliko gospodarsko prireditev. Stroški za ureditev prostorov in drugo so bili seveda precejšnji. Občina ni imela v svojem proračunu denarja za te izredne izdatke, zato

so na občino poklicali direktorje podjetij, jim razložili, koliko denarja potrebujejo in jim se dejali, da bo to v njihovo gospodarsko korist, kajti prireditve bo najboljša reklama za gospodarske organizacije. Direktorji so na to pristali. Stvar bi se najbrž iztekla brez jeze, če ne bi čez nekaj mesecev obiskali podjetij višji inšpekcijski organi, ki so zahtevali za te izdatke pisarno dokumentacijo. Te jim vodstva podjetij niso mogla predložiti, ker so se o vsem le ustno dogovorili na občini. Občinski organi pa so takrat »po-

so na občino poklicali direktorje podjetij, jim razložili, koliko denarja potrebujejo in jim se dejali, da bo to v njihovo gospodarsko korist, kajti prireditve bo najboljša reklama za gospodarske organizacije. Direktorji so na to pristali. Stvar bi se najbrž iztekla brez jeze, če ne bi čez nekaj mesecev obiskali podjetij višji inšpekcijski organi, ki so zahtevali za te izdatke pisarno dokumentacijo. Te jim vodstva podjetij niso mogla predložiti, ker so se o vsem le ustno dogovorili na občini. Občinski organi pa so takrat »po-

zabili« na vse. — Na sestanku z direktorji, na gospodarsko prireditve, na svoje zahteve itd. Stroške so seveda trpeli kolektivi. V omenjenem kraju so organi upravljanja zvedeli za te izredne izdatke šele po obisku inšpekcijskih organov. V nekem drugem kraju, kjer si je občina prav tako pridobila sredstva, pa so te »vezi« med podjetji in občino pretrgali že delavski sveti sami. Letos, ko so potrdili zaključne račune, so zahtevali od upravnega inšpekcijskega odbora, kakaj so tako porabili reprezentančni stroški. Vodstva podjetij so hoče-no-če moral priznati, da so te prispevke občini knjižili na reprezentančne stroške brez vednosti organov upravljanja. Delavski sveti so zagrozili vodstvom podjetij, da v prihodnje ne bodo potrjevali bilanc, če račun ne bodo čisti in da ne trpe takšnega zapletenosti »sodelovanja«.

Mogoče bo kdo vprašal, kakaj inšpekcijski organi že prej ne opozore na takšne zakonitosti? Marsikdaj so ti organi brez moči. Dogodi se, da kdo iz občinskega ljudskega odbora svetuje inšpekcijskim organom, naj raziskujejo druge stvari v podjetju in ne tistih, ki so se jih že lotili. Takšni »nasveti« dajo slutiti, da ne bi bilo prav, če bi inšpekcije odkrile »sodelovanje« med podjetjem in občino, ki je z zakoni navzkriž.

Takšnih primerov ne bi smelo biti v socialističnem gospodarstvu. Kakorkoli so redki, vendarle velja o njih spregovoriti, ker pri tem sodelujejo osebe iz gospodarskih organizacij, občinskih inšpekcijskih organov, naj raziskujejo druge stvari v podjetju in ne tistih, ki so se jih že lotili. Takšni »nasveti« dajo slutiti, da ne bi bilo prav, če bi inšpekcije odkrile »sodelovanje« med podjetjem in občino, ki je z zakoni navzkriž.

SKLAD ZA NAPREDEK TRGOVINE?

Ze nekaj časa opažam, da v zasavskem bazenu zaostaja trgovina za industrijo. Tržišče je slabo oskrbovano kljub visoki proizvodnji. Nekatera trgovska podjetja v tem bazenu že dalj časa razmišljajo, kje in kako naj bi dobila sredstva za investicije. Ze leta 1956 bi nekatera od njih lahko najela določene kredite. Toda sredstva so bila namenjena le gradnji skladišč za kmetijske pridelke. Pogoji, po katerih bi podjetja lahko dobila investicijske kredite, so bili težavni. Posojilo so lahko najeli le tisti, ki so imeli 50% lastnih sredstev. (Tako je le eno trgovsko podjetje najelo posojilo.)

Občinski ljudski odbori so do sedaj vse premalo skrbeli za razvoj trgovine. V družbenih načrtih večkrat niso predvideli skoraj nobenih sredstev, ki bi jih kazalo vložiti v trgovino.

Trgovska podjetja prispevajo določena sredstva v sklade občinskega ljudskega odbora. Le malo teh sredstev pa se spet vrača nazaj v trgovino. Vendar je treba našteti, kako bi njihove izboljšave delovne pogoje v trgovini. Trgovska podjetja predlagajo naj bi ustanovili poseben sklad

za napredek trgovine. Sredstva bi črpali iz sklada skupne potrošnje, ki bi ga v določenem odstotku plačevala vsa podjetja v občini, del sredstev pa bi dobili iz občinskega maloprodajnega davka. Nadalje predlagajo, naj bi trgovino oprostil 6% obresti na osnovna sredstva.

Trgovska podjetja bi delila ustvarjen dohodek po obstoječih predpisih s to razliko, da bi se iz dela sredstev, ki jih

plačujejo družbi, ustanovili poseben sklad za napredek trgovine. Družba se bi za nekaj časa odrekla delu dohodka, ki se ustvari v trgovini. S temi denarnimi sredstvi naj bi se po perspektivnem načrtu razvoja trgovine izboljšali tehnični pogoji v teh podjetjih.

Z ustanovitvijo posebnega sklada za napredek trgovine bi blagovnem prometu zagotovili še trdnjšo finančno osnovo, kot jo je imel doslej. —ek—

Iesno sodelovanje med šolo in socialnimi delavci

Na šoli za socialne delavce v Ljubljani je do sedaj diplomiralo 20 študentov. O šoli in njenih uspehih bomo lahko iz črpnje spregovorili šele čez nekaj let, kajti socialni delavci so šele začeli orati prve brazde.

Ena glavnih nalog socialnega delavca v podjetju bo med drugim tudi sistematična organizacija sprejema novih delavcev. Razen ustne razlage in informacije o vseh najvažnejših vprašanjih organizacije in pomena podjetja, dela v podjetju in družbenega upravljanja

bo treba novemu delavcu razkazati podjetje, ga seznaniti s njegovim ustrojem, ga povabiti na razgovor z njegovim mojstrom, sindikalnimi in drugimi delavci. Ob sprejemu naj bi delavcu izročili tudi posebno knjigo z opisom tovarne. Pri nas smo šele začeli z vsem tem. Le v redkih delovnih kolektivih že imajo take brošure (Tovarna dekorativnih tkanin v Ljubljani).

Potrebe po socialni službi v tovarni »Rog«, prehrana delavcev v Tobačni tovarni, to so problemi, ki so jih absolutni šole za socialne delavce v Ljubljani izčrpnje obdelali v svojih diplomskih nalogah. Poglej socialnega delavca je za nas bolj ali manj nov, zato so razumljivo tu in tam prvi absolutni te šole v težavnem položaju.

Najteže je za tiste socialne delavce, ki so se zaposlili v gospodarskih organizacijah, državi in notranji upravi, se pravi tam, kjer ni socialnemu delavcu sorodnih strokovnjakov, kjer se socialna služba šele uvaja. Nekaterim gospodarskim organizacijam tudi še ni popolnoma jasno, kakšna je vloga in funkcija socialnega delavca. Se zmeraj ne vemo, komu so socialni delavci v gospodarskih organizacijah neposredno podrejeni, ali so si sestavili načrt dela, ali so se povezali z organizacijami v podjetju itd.

Sola za socialne delavce se bo morala v bližnji prihodnosti povezati s svojimi nekdanjimi študenti, priskočiti jim bo morala na pomoč s praktičnimi nasveti in jim pomagati preko začetnih težav. Težav pa prav gotovo ne bo malo zlasti na tistih področjih, kjer do nedavnega še nismo poznali te ali sorodne službe.

Ivan Groblin

Bivša

»PLETENINA« - KRANJ se je preimenovala v

»ŠPIK«

tovarna perila, pletenin in rokavic

ŠESTMESEČNO DELO OBČINSKIH ZBOROV PROIZVAJALCEV V ZASAVJU

Počasi si utirajo pot

Dobro se spominjam, da so bili jeseni zbori volivcev v majone vseh zasavskih delovnih kolektivih zelo dobro obiskani; delavci so z zanimanjem pozdravili uvedbo občinskih zborov proizvajalcev, ker so povsem upravičeno mislili, da bodo ti organi močna vez med njimi in komunami. Tu pa tam pa so že tedaj napravili napako, ker izbirali kandidato niso posvetovali potrebne pozornosti. Tako so prišli v marsikateri občinskih zbor proizvajalcev ljudje, ki so menili, da je njihova glavna naloga ščititi interese svojih podjetij.

Zdaj po dobrih šestih mesecih občinskih zborov proizvajalcev se že vidijo prvi, čeprav zelo majhni uspehi, še bolj pa slabosti, ki jih ne gre podcenjevati. V vseh naštetih občinah so začeli ti organi razmeroma pozno delati, ker je precej dolgo trajalo, da so se vsi odborniki vsaj delno spoznali s

svojimi pristojnostmi, precej časa so zapravili tudi z raznimi formalnostmi. Najpomembnejše se mi zdi to, da se počasi krepijo vezi med podjetji in občinami, se pravi med neposrednimi proizvajalci in komunami. In da odborniki teh družbenih organov v svojih delavskih svetih pomagajo odpravljati negativne odnose do posameznih stališč in vprašanj ter problemov. Na drugi strani pa ti odborniki počasi spoznavajo, in tudi druge opozarjajo, da ni vse, kar ima delavci v žepu, pač pa je tudi zelo važno, kaj da delavci občini in kako ta razpolaga z njegovimi prejemki. Zato so za zdaj te besede še glas vpijočega v puščavi in še mnogo odbornikov ne ve, da njihovo pravo delo ni na sejah, pač pa v kolektivu, torej med tistimi, ki ustvarjajo.

Zdaj smo torej tam, kjer se začena družbena vloga zborov proizvajalcev. Namreč med ljudmi. Doslej menda še ni bilo zborov volivcev v proizvajalnih enotah, na katerih bi odborniki kaj prida povedali o svojem delu hkrati pa se zavzemali za rešitev tega ali onega perečega vprašanja. Zategadelj imamo še vedno kolektive, ki malo ali ce-

lo nič ne vedo o problemih svoje občine. Ali je potemtakem čudno, če delavski sveti težko prodrejo s kakšnim zdravim in važnim predlogom, ki bi koristil ne le podjetju, marveč vsej občinski skupnosti. Mnogi odborniki se izgovarjajo, da je zelo težko organizirati zore proizvajalcev, češ da so delavci raztreseni in da se jim po delu mudi domov. Ali je res treba delavca utruditi še s sestankom po delu, ko je že tako utrujen? Delavci so bili vedno pripravljani prijeti enkrat dvakrat na mesec tudi po delu v tovarno ali rudnik, čeprav so precej oddaljeni od delovnih mest. Seveda pa bi jim morali odborniki temeljito pojasniti za kaj gre in jim prikazati važnost skupnega obravnavanja ter odločanja o tem ali onem vprašanju. In dalje: še nikjer niso razmišljali o tem, da bi lahko zbor proizvajalcev zožili na posvet z delavskim svetom in s političnim aktivom, s čimer bi si zagotovili precejšnjo udeležbo, kakor so si jo že v mnogih slovenskih delovnih kolektivih.

Mnogi občinski zbori proizvajalcev v Zasavju so že takoj v začetku sklenili, da bodo vsaj

enkrat ali dvakrat letno organizirali skupna posvetovalna delavskega sveta. Občinski zbori proizvajalcev naj bi pripravili tehtno tematično predvsem kar se tiče odnosov med podjetji in občinami. Doslej v Zasavju še ni bilo niti enega takega posvetovalnega, čeprav bi očitno lahko zelo koristilo. In tako se mi vsiljuje zaključek, da zasavski občinski zbori proizvajalcev pozabljajo na te in druge neštete možnosti, ki bi se jih lahko posluževali pri reševanju določenih vprašanj. Na sejah s pogosto zelo natrpanimi dnevniki redi ni moč vsega tega storiti, zato bi lahko mnogo več storili zunaj, med delovnimi ljudmi.

M. V.

UREDITEV DELOVNIH RAZMERIJ

je v rokah samih proizvajalcev

Podlaga novi pravni ureditvi delovnih razmerij v gospodarstvu je delavsko samoupravljanje. Uresničujoč ustavno pravico do samouprave, odločajo delavci neposredno ali po svojih organih upravljanje o medsebojnih razmerjih, ki izvirajo iz skupnega dela v gospodarski organizaciji. To temeljno načelo se izraža v zakonjenem pravilu, da organi delavske samouprave samostojno urejajo delovna razmerja v skladu z določbami zakona. Sredstvo za to urejanje so pravica podjetja, pravilniki o delovnih razmerjih, o osnovah za ugotavljanje osebnega dohodka, o higijenskem in tehničnem varstvu pri delu. To so namreč predpisi, ki jih zakonjeto delavski svet in ki z njimi konkretno urejajo medsebojna razmerja na podlagi skupnega dela.

Glede na te načelne postavke nove pravne ureditve je zakon o delovnih razmerjih pravzaprav v bistvu pravno napotilo in okvir za delo delavskih svetov. Namenjen je predvsem njim. Mnoge določbe v zakonu postavljajo le načela za reševanje posameznih vprašanj, podrobnejšo ureditev pa prepuščajo organom delavske samouprave. Od delavskih svetov je torej odvisno, kako bodo uresničena načela zakona, kako bodo v praksi urejena številna vprašanja, ki zadevajo delovna razmerja. Se več. Mnoga vprašanja, ki jih zakon sicer načelno zajema, a jih ne ureja v podrobnostih, kažejo, da bodo delovna razmerja v gospodarskih organizacijah povsem urejena šele, ko bodo delavski sveti predpisali pravila podjetja oziroma jih vskladili z omenjenim zakonom, ko bodo predpisali omenjene pravilnike.

DOLOČEVANJE PROIZVAJALCEVIH PRAVIC IN DOLŽNOSTI BO OKREPIL SAMOUPRAVO

To pa niso zgolj načelne postavke, temveč so za gospodarsko organizacijo in celo za slehernega delavca pomembne praktične zadeve. Tudi uveljavljanje pravic iz

delovnega razmerja namreč temelji na delavski samoupravi. O zahtevi delavca mora najprej odločiti organ gospodarske organizacije, ki ga določijo pravila podjetja oziroma pravilnik o delovnih razmerjih. S temi predpisi je treba določiti tudi, kateri organ gospodarske organizacije odloča v drugi stopnji o morebitnih delavčevih pritožbi. Šele ko je storil vse znotraj gospodarske organizacije, se lahko delavec posluži tožbe kot pravnega sredstva za uveljavljanje svojega zahtevka izven podjetja. Ta notranja pot v gospodarski organizaciji ni urejena v zakonu o delovnih razmerjih, postavljeno je samo načelo dveh stopenj. Za praktično uporabo ga je treba konkretizirati, kar lahko store spet samo organi delavske samouprave.

Potemtakem je marsikatero vprašanje s področja delovnih razmerij odvisno od tega, kako se delavski svet lotijo omenjene naloge: s pravili podjetja oziroma s pravilnikom o delovnih razmerjih ureditvi notranja medsebojna razmerja. To pa nikakor ni zgolj pravno vprašanje, temveč je predvsem dokaj občutljivo družbeno politično področje, ki ne zadeva le pristojnih organov gospodarskih organizacij, temveč najmanj tako zlasti sindikalne organizacije.

Ze dejstvo, da je od delavskih svetov odvisno, kako bodo dejansko urejena delovna razmerja v gospodarskih organizacijah in kako se bo ta urejenost izvajala v praksi, je pomembna politična okoliščina. Ni bilo namreč zaman nekajkrat ponudjeno, da je zakon o delovnih razmerjih važen tudi za nadaljnjo krepitev delavske samouprave. Brez dvoma bo delavski svet močno pridobil na veljavi, če bo s predpisi tako uredil notranja razmerja, da bodo delavci čim bolj delali, da bo s predpisi zagotovljena čim večja delovna in ustvarjalna sproščenost, večja produktivnost, uveljavljanje delavčeve sposobnosti s precizno določenimi, opre-

deljenimi dolžnostmi in pravicami, s postopkom, ki bo zagotavljal vsakomur hitro ureditev njegove zadeve, pa tudi učinkovito uveljavljanje njegove odgovornosti. Nasprotno pa ne bo koristilo ugledu delavskega sveta, ne bo ustrezalo njegovi družbeni vlogi, če bi se omenjene naloge lotil formalistično, ker pač tako »marchuje zakon«.

Kako se torej lotiti tega dela, ni le vprašanje načina, metode dela, temveč je vprašanje, ki ga je treba obdelati z vidika, da so delovna razmerja najpomembnejša oblika socialističnih razmerij, da so to tista družbena razmerja, kjer se najbolj konkretno in tako rekoč dnevno v praksi oblikujejo nova družbena razmerja, kot jih omogoča in zagotavlja družbeno lastništvo proizvajalnih sredstev in zagotavlja delavsko samoupravljanje. Prizadevanje za uveljavljanje novega, naprednega se mora potemtakem zrealizirati že v pripravah na to nalogo, namreč pri izdelavi predloga pravil oziroma pravilnika, v kolektivni razpravi o predlogu in razpravi na delavskem svetu pred sprejemom. Sindikalne organizacije zanimajo ta vprašanja zaradi njihovega odnosa do urejenih delovnih razmerij in do nadaljnjega razvoja, napredka delavskega samoupravljanja.

Ze pri tem pa se je možno srečati s nekaterimi pojavi, ki bi utegnili slabo vplivati na vsebinsko stran teh samoupravnih predpisov in na urejenost delovnih razmerij.

PREDVSEM USPEŠNEJŠE GOSPODARJENJE

Predvsem bi morda kazalo omeniti, lahko je reči — načelno napačno pojmovanje takega urejanja. Njegov izvor se začena že v pojmovanju samega zakona o delovnih razmerjih. Ponekod gledajo nanj kot na povsem socialno zaščitni pravni akt z določeno razredno zaščitno funkcijo v smislu odnosa delodajalca —

Namesto novih delavcev - premestitev že zaposlenih

(Nadaljevanje s 1. stran)

ne delovne sile, vendar pa so težave manjše, ker ima premeščeni delavec že smisel za organizacijo, določeno strokovno znanje, nič ali pa malo socialnih problemov, ki nastajajo pri na novo zaposlenih delavcih s podeželja.

Potemtakem je taka preorientacija in s tem v zvezi potrebna prekvalifikacija presežka delovne sile znotraj gospodarskih podjetij ekonomsko donosnejša.

Narščanje zaposlenosti je v dobrih meri posledica napačnih nazorov odgovornih ljudi, ki motrijo zaposlovanje skozi očala socialisti in »nezaposlenost« preprečujejo z novimi zaposlitvami, ne glede na potrebe in umestnost zaposlitve.

Pri tem ne moremo mimo kvalifikacijske strukture gospodarskih organizacij. Le-tam občutno primanjkuje kvalificiranih kadrov. Nova delovna sila bi predvidoma morala prihajati v proizvodnjo že z določenimi strokovnimi sposobnostmi, ker pa je ne dobi, skuša kakovost nadomestiti s količino. Kjer pa so na razpolago strokovno usposobljeni delavci, zaradi socialnih razlogov ne sprostijo večne nekvalificirane delovne sile. Če kdo noče upoštevati ekonomskega momenta tega vprašanja, potem naj bremena namišljenega socialnega problema ne prevzame na podjetja, ker so za to drugi — socialni viri. In ne samo to. Tako imenovani pritisk delovne sile z deželne na industrijo smatrajo

nekateri za socialno vprašanje, ki naj ga spet rešujejo podjetja. Tako pojmovanje povzroča v praksi celo vrsto težav, čeprav ni politično in ekonomsko upravičeno.

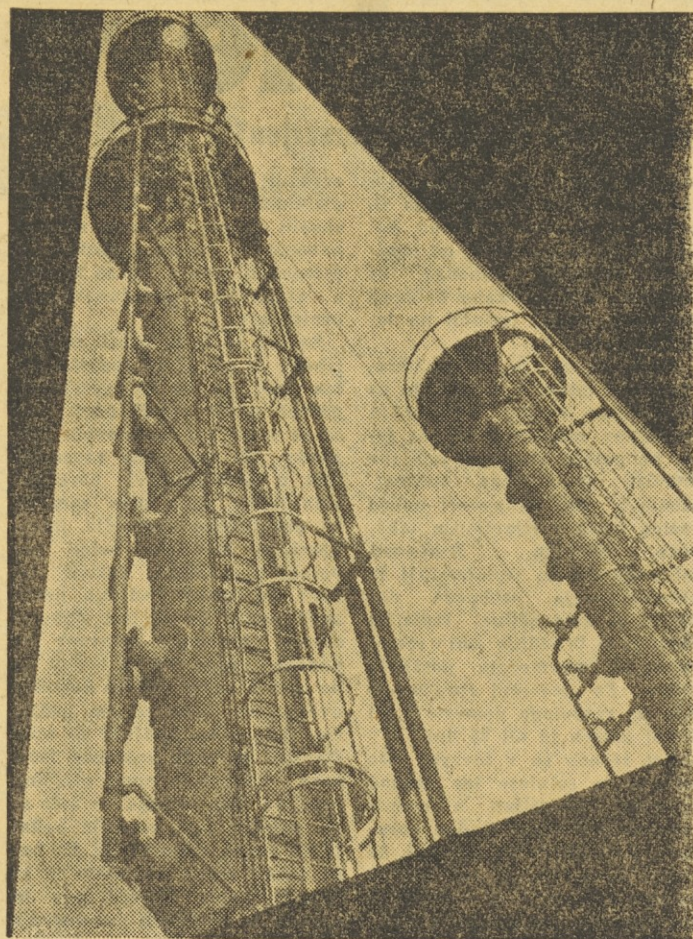
Omenjeni pojavi so postali vsakodnevna praksa. V tej stalnosti je tista nevarnost, ki ogroža planska predvidevanja novega zaposlovanja in vsa druga razmerja, ki so povezana z njim. Izohodišča republiškega družbenega in perspektivnega plana se v teh pogledih bistveno razlikujejo od izhodišč lokalnih organov in podjetij.

Objektivni razlogi, ki so deloma le diktilirali večje zaposlovanje, kot je bilo predvideno, so čestokrat širok plašč za prikrivanje dejanskih vzrokov nujnosti novih delavcev in ohranjanja notranjih rezerv, čemur so jih silili nekateri ukrepi, s katerimi se sami ne strinjajo več.

Pri odpravljanju teh napak bi lahko veliko pomagale posredovalnice za delo, ki imajo zakonite možnosti za preprečevanje teh pojavov, čeprav drugi občinski in okrajni organi nimajo prav nič manjših nalog in pravic, zlasti ne tisti, ki v celoti odgovarjajo za usmerjanje in priravljanje delovne sile na svojih področjih. — S. S.

DELAJSKA ENOTNOST

Glasiio sindikatov Slovenije. — Izdaja Republiški svet Zvez sindikatov za Slovenijo. — Odgovorni urednik Ivo Tavtar. — Tisk Casopisnega podjetja »Slovenski poročevalci« v Ljubljani. — Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 3, poštni predal 284. — Telefon uredništva 32-338, uprave 30-046, skupni za uredništvo in upravo 32-031. — Račun pri Mesni hranilnici v Ljubljani 601-606-1-221. — List izhaja vsak četrtek. — Rokopisov ne vračamo. — Posamezna številka stane 20 dinarjev. — Naročnina v predplačilu je mesečna 80 dinarjev četrletna 240 dinarjev, polletna 160 dinarjev in celoletna 900 dinarjev.

Brz ko so uvedli v podjetju »Nafta« v Lendavi ekonomske cene, so se že pokazale prednosti: ukinili so nekatera delovna mesta, hranijo pri dnevnicah, dosti bolj pazijo na material in se močno zanimajo, kakšni so njihovi proizvodni stroški. — Na sliki: razpršilni stolpi degazolinaže v Lendavi.

Višje cene brez privolitve delavskega sveta

Samoupravni organi naj preprečijo navijanje cen in samovoljo vodstev v podjetjih

Ce se povisajo cene temu ali onemu proizvodu, je običajno krivo gospodarstvo nasploh. Kritiki takih pojavov razborito dokazujejo, kaj vse je narobe in kaj bi po njihovem morali spremeniti. Uredba o kontroli in evidenci cen pa nam je posredovala zelo zanimive podatke o tem, zakaj žele podjetja povisati cene. Vsako podjetje mora predlagano povisjanje utemeljiti. Te utemeljitve so skorajda podobne anketi, ki opozarjajo na vzroke povisjanj. Česta, pravzaprav skoraj najbolj pogosta je utemeljitev, da je povisjanje cen potrebno zato, ker so dražje tudi surovine, iz katerih je izdelan proizvod tiste tovarne, ki prosi za dovoljenje.

Tu se torej največkrat začne vrtnice ki vpliva, da se cene dvigajo. Ko prva tovarna poudari to, se potegne veriga skozi vrsto podjetij in na koncu se dogodi, da podjetje, ki je začelo to »veržno reakcijo« premišlja, ali ne bi kazalo ob splošni podražitvi predlagati ali pa kar uresničiti ponovno podražitev. Kdo bo torej presekalo to verigo? Mislimo, da to še zdaleč ni odvisno od gospodarskih predpisov, od odnosov

med prejemki in dohodki in sploh od vsega, kar vpliva na to. Vloga samoupravnih organov, odločitev delavcev, so v tem pogledu bolj važne, kot se zdi na prvi pogled. Pred časom je v neki marioborski tovarni upravni odbor razpravljal o položaju v podjetju. Ugotovili so, da zelo velike zaloge določenih proizvodov otežkočajo poslovanje, saj je v skladiščih vezan dober del sredstev. Prav tako pa so ugotovili, da nekatera podjetja, ki jim prodajajo surovine, tako rekoč brez razlogov in neupravičeno navijajo cene surovinam. Podjetje ima zato še večje težave in proizvodni stroški za nekatero proizvode so tako visoki, da proizvodnja ni več donosna. Upravni odbor, ki je o tem govoril, je sicer želel, da bi mu vodstvo pripravilo podrobnejšo oceno, ki bo pokazala na vse objektivne ter subjektivne vzroke nerentabilnosti. Samoupravni organ te ocene ni dobil in zaključek je skoraj razumljiv. Predlagali so povisjanje cen za 10 do 28 odstotkov. Morda bi upravni odbor sklenil kaj drugega, če bi imel pred sabo naprošeno dokumentacijo in zato mu lahko zamerimo, da je pristal na povisjanje »po liniji najmanjšega odpora«. Zavedati bi se morali, da se bo njihovo blago podražilo za nekaj deset milijonov dinarjev, kar bo prizadejalo vse potrošnike njihovega blaga. Po kapitulaciji upravnega odbora pa so člani zvedeli, da je bila njihova štirinarna razprava tako in tako brez pomena, ker je vodstvo podjetja že pred dnevi obvestilo vse odjemalce njihovih proizvodov, da so cene povisali. Seja je bila torej že od vsega začetka nesmiselna, da o delavskem svetu, ki naj vselej razpravlja o teh stvareh, sploh ne govorimo. V tem primeru pa je vodstvo ukrepalo povrh vsega tako, kot da uredba o kontroli cen sploh ne bi izšla.

Iz primera bi se lahko precej naučili. Veliko je namreč kolektivov, kjer se odloča o takih pomembnih stvareh, kot so cene, kar v ozkem krogu treh, štirih strokovnih uslužbencev. Se tam, kjer so organi delavske samoupravljanja pripravljani, da stvari pred odločitvijo skrbno prouče in najdejo najboljšo rešitev — v tem primeru možnosti, da ostanje pri istih cenah z odprajo zalog,

z določenim pritiskom na proizvajalca surovin in podobno — še v teh primerih vodstvo preze delavski svet oziroma upravni odbor in odloča po svoje. V sistemu družbenega upravljanja je to nedopustno podcenjevanje pravic samoupravnih organov in se mu moramo postaviti po robu. To so dolžni storiti delavski sveti in pri tem bi jih morali podpreti tudi sindikati. Sicer samoupravni organi ne bodo mogli izpolniti svojih dolžnosti. Delavski sveti in upravni odbori podjetij lahko preseka krog, v katerem se vrte cene. Zakaj ne bi zahtevali, da vodstvo podjetja opozori dobavitelja, ki navija cene surovin (predvsem takrat, ko na to prav nič ne vpliva niti uvoz, niti morebitne višje cene v tujini, čeprav tudi v takih primerih ne smemo opustiti prizadevanj, da bi se cene ne spremenile), kakšne bodo posledice za življenjsko raven. Ali lahko delavci dopuščajo, da se jim zaradi tega zmanjšuje realna vrednost prejemkov? Prav gotovo ne. Zato bi morali povsod doseči, da bi o povisjanju cen odločali sami. Zahtevati bi morali, da izvedejo prek vodstva podjetja pritisk na sednje tovarne, ki dvigajo cene, in končno bi morali poskušati tudi pri sebi vse rezerve, ki lahko marsikdaj omogočijo prodajo proizvodov po istih cenah, pa čeprav se surovine nekoliko podraže. Brezbriznost v tem pogledu in prepustanje vati posameznim neodgovornim uslužbencem, za katere je taka pot (namreč sporočilo vsem odjemalcem, da so se cene zvišale) najbolj enostavna,

proizvajalcem precej škodi. Večno izgovarjanje na gospodarske instrumente je velikokrat neobjektivno, ker se zdaleč ne upošteva vseh možnosti. Če se bodo delavski sveti, tudi to je možno, kratko malo uprli, da bi vse dotlej draže plačevali surovine in polizdelke, dokler jim dobavitelj ne dokaže, da je povisjanje gospodarsko utemeljeno, bodo tu in tam presekali verigo. Pravimo tu in tam, ker bo to uspešno predvsem v tistih primerih, ko določenega blaga ne primanjkuje, ali pa takrat, ko bomo naleteli na kolektiv, ki je pripravljen upoštevati za vse koristne nasvete. »Veržno akcijo« bi v prenekaterih podjetjih že sedaj lahko usmerili v nasprotno stran, v znižanje ali vsaj v stabilnost cen. To opravičujejo oziroma omogočajo tudi znanejši zaloge v industriji. Ko smo govorili, da so zaloge potrebne in da jih moramo ustvariti, smo vedno mislili na ustale cene in trg. Poleg vloge, ki jo ima pri tem delavski svet, pa je odveč tudi familarnost med podjetji. Če podjetje povisja cene, naj ga delavski svet povpraša, kdo mu je dal dovoljenje za povisjanje. Če dovoljenja ni, bi morali delavski sveti samovoljna podjetja sami prijaviti inspekciji. Taka doslednost pa je odvisna tudi od tega, ali se delavci vsakega podjetja zavedajo, da povisjanje cen prazni žepu njim samim, pa čeprav ne delajo posebnega blaga, pač pa jeklene plošče, pločevino, predvno in podobno. Koristno bi bilo, če bi si vaš sindikat omislil razgovore o teh vprašanjih. M. S.

KAKO GOSPODARIJO? Zbor proizvajalcev v Konjicah je razpravljal o razdelitvi sredstev

Občinski zbor proizvajalcev v Konjicah se je pred kratkim sestel, da bi se približe seznanil z gospodarskimi vprašanji nekaterih podjetij in po lanskoletnih zaključnih računih dobil nekakšen pregled, kako so lani gospodarili v podjetjih in trošili sredstva. Odborniki so si tako ustvarili splošno gospodarsko sliko svojega področja. To je še toliko bolj potrebno, da bi člani zbora proizvajalcev pri reševanju nalog ne mislili samo na lastne težave in uspehe, temveč tudi na vse, kar se dogaja v drugih kolektivih občine. Delavski sveti bodo morali poskrbeti, da se bo družbeno premoženje pravilno uporabljalo. (Nekateri primeri v občini so namreč pokazali, da ni nadzora nad uporabo avtomobilov in podobno). Zbor proizvajalcev je tudi menil, da je letos zelo pomembna naloga delavskih svetov in upravnih odborov, da v okviru večjih pravic, ki so jih dobili z novimi predpisi, dobro razporedijo sredstva v različne sklade. S tem bodo neposredno pomagali pri rasti proizvodnje, proizvodnosti in ravni delovnih ljudi. Tudi zmanjšanju administrativnega osojba bodo morali zlasti v kmetijski zadevi posvečati večjo pozornost. Nič manj pomembno ni priporočilo zbora proizvajalcev, naj bi mu podjetja vsake tri mesece poročala o razmerah. Taka poročila bodo zboru koristila pri sestavljanju najrazličnejših določil in, če bo treba, tudi pri posegih. Podjetja pa tudi kmetijske zadruge bodo morala ta priporočila vsekakor upoštevati pri svojem delu. V. L.

Ekonomске cene

v podjetju »Nafta« v Lendavi

POVPREČNO IZPOLNJENA NORMA:	107,235%
DEMONTAŽA GARNITURE	149,465%
TRANSPORT POSTROJEV S FI 5	138,888%
MONTAŽA GARNITURE Na Ve 2	100,918%
VETANJE DO GLOBINE 2015, 24 m	102,440%

Tako je izpolnila normo skupina, ki vrta danes pri Murškem Središču, ko je delala še pri Veržetu. Zasluzili so 87.474 dinarjev čez tarifno postavko. Ta denar so si razdelili tako, da so vsakemu izplačali po 107,235% njegove tarifne postavke. V brigadi je 25 ljudi. Pravzaprav ni nič novega za nas, ki se že dolgo ukvarjamo z normami in vendar novo za kolektiv »Nafta« v Lendavi, kjer norm še nimajo tako dolgo. Ljudje so zadovoljni in delo je hitreje opravljeno, saj jih samo priganja.

Led je prebit, zdaj dalje. Delavci se danes v glavnem zanimajo samo za to, da bo delo čimprej opravljeno, nič pa jih ne zanima, koliko materiala bodo porabili, koliko goriva potrebovali itd. Kajpak je to hudo rečeno, saj so vestni in jim le ni čisto vseeno, kako je s temi stvarmi. Vendar za vestnost nič ne dobe. Premiran je le vodja skupine. Cim več skupina prihrani, tem večja je njegova premija.

Toda tudi pri tem se niso ustavili. Tri in pol leta so proučevali, koliko materiala se povprečno porabi pri vrtnanju in sad tega proučevanja so normativni porabi materiala. Vsaka skupina jih bo dobila obenem s spiskom norm. Prihranke bo-

do obračunavali obenem z normami in bodo normativni materiala sestavni del norm, kot je povedal obratovodja tega naftnega polja.

Za delavca je konec koncev res vseeno, kaj dobi, presežek norme ali premijo. Važno je, da je gmočno zainteresiran za varčevanje materiala. Pa je le razlika. Z normo merimo učinek, premije pa dajemo za prihranke, kakovost itd. Zato vsega tega ni moč zmetati v isti koš. Po obratovodjevih besedah v Lendavi delavce ne more biti premiran in zato oboje, norme in premije združujejo. Sami pa istočasno ugotavljajo, da je treba tudi delavce gmočno spodbuditi k varčevanju. Cemu jih potem ne bi smeli premirati?

Toda to le mimogrede. Od tega, kar so doslej storili, do ekonomskih enot ni daleč. Cim preračunajo normo ure v dinarje, določijo normative porabe materiala (tudi te morajo izkazati v dinarjih) so zbrani že skoraj vsi temeljni podatki za to, koliko določeno delo stane. Dodati je treba le še plače po tarifnem pravilniku, amortizacijo in družbene dajatve, pa imajo polno lastno ceno.

Na to so že sami mislili. Pripravljajo reorganizacijo podjetja, ki bo odslej razdeljeno na

32 ekonomskih enot, vsaka s svojimi knjigovodskimi pokazatelji, kar bo vsako delovno skupino vzpodbudilo k razmisljanju o gospodarjenju. Vsaka izmed njih bo postala delavski svet v malem, saj skupine niso velike in bodo torej predstavljale veliko šolo delavskega upravljanja. Nedvomno bo treba zavoljo take reorganizacije podjetja misliti tudi na reorganizacijo delavskih organov upravljanja. Delavski svet šteje danes namreč 50 članov, v njem jih je nekaj tudi iz čisto neproizvodnih oddelkov in bo morda najbolje, da bo imela vsaka ekonomska enota v delavskem svetu svojega predstavnika. To še toliko prej, ker so le-te sile raztresene, oddaljene druga od druge in od sedeža podjetja tudi po 50 kilometrov in bi bil tako stik upravljalcev v ekonomskih enotah z delavskim svetom neposrednejši. V. J.

NEPOTREBNA POTA

Sredi junija se je sestalo volilno telo občine Ruše, ki je izvolilo štiri člane okrajne skupščine ter 21 članov skupščine podružnice socialnega zavarovanja.

V razpravi so med drugim govorili tudi o delu pokojninskih komisij in ugotovili, da le-te pogosto povzročajo čisto nepotrebna pota zavarovanec, ki žele v pokop. Po dvakrat ali celo po trikrat zahtevajo iste dokumente. Razen tega pa jim delovna knjižnica ni verodostojen dokument in za-

htevajo, da mora zavarovanec delovno dobo posebej dokazovati, čeprav je vpisana v delovno knjižico, kar je po njihovem mnenju čisto odveč. O tem govorijo tudi zakon o delovnih razmerjih, delovno dobo pa so vpisali v delovne knjižice posebej zapiseženi uslužbenci in bi moralo to zadostovati. Sedanji postopek pa povzroča upravičeno jezo zlasti pri tistih, ki morajo znova iskati priče, čeprav so bile zaslislane še pred izdajo novih delovnih knjižic. G. G.

določevalce. Takšen pa je morda le četrti del zakona, ki vsebuje določbe o urejanju delovnih razmerij pri zasebnih delodajalcih. Sicer pa je upoštevati, da zakonodajalec ni imel pred seboj nekdanjih meznih razmerij, temveč nova družbena delovna razmerja, ki nastajajo na podlagi družbenega lastništva proizvajalnih sredstev, na podlagi delavskega samoupravljanja. Se več. Zakonodajalec je imel pred seboj delovna razmerja, na podlagi katerih pridobijo delavci pravico do upravljanja gospodarske organizacije. Ta pravica pa nalaga kolektivno, da gospodari kot dober, skrben gospodar, ki mu omenjena pravica omogoča, da pri upravljanju vsklajuje in združuje družbene interese, interese gospodarske organizacije in svojih članov. Delovna razmerja naj bodo v skladu s tem zakonom urejena tako, da bo delovni kolektiv lahko čim boljše, čim uspešnejše gospodaril. Ne kaže namreč prezreti, da je ta urejenost važen činitelj proizvodnosti. Kjer bi se lotili tega urejanja le s socialno političnih vidikov, bi storili kaj majhno uslugo sami sebi, saj ne bi ničesar storili za uspešnejše delo, za večjo proizvodnost, kajti pri tem ne bi upoštevali družbenega in gospodarskega položaja delavca-proizvajalca v novih proizvodnih odnosih.

V skladu s pomenom delovnih razmerij pa ravnajo tam, kjer pojmujejo ta zakon kot pomemben ekonomsko-politični pravni akt, ki je okvir in napotek za samostojno urejanje in delo delavskih svetov. Zakon o delovnih razmerjih ima mnogo več skupnega z zakonom o sredstvih gospodarskih organizacij in z drugimi zakonskimi predpisi, ki urejajo naš gospodarski in družbeni sistem, kot pa s katerikoli socialnovarstvenim predpisom, ker tako ureja družbeni in pravni položaj proizvajalca, da ga spodbuja k visoki storilnosti, mu zagotavlja materialno osnovo za samoupravljanje in omogoča uspešno gospodarjenje.

PRAVILNIKI MORAJO ODREJATI GOSPODARSKE POTREBE PODJETJA Če hočemo pravilno razumeti značaj in pomen nove pravne ureditve delovnih razmerij, moramo upoštevati, da se enostransko pojmovanje z vidika socialne pravice kaže konkretno na primer pri de-

janski uporabi nove ureditve sklepanja in prenehanja delovnih razmerij, predpisov o delovnem času, odmorih, dopustih, počitkih, o osebnih dohodkih itd. Ne gre torej za kako teoretično in abstraktno prizadevanje, temveč za dejavnost, ki naj se pokaže v praksi, pri ureditvi posameznih vprašanj s področja delovnih razmerij in pri uporabi posameznih predpisov.

Ponekod so že začeli sestavljati pravila oziroma pravilnik o delovnih razmerjih. Pri tem so naleteli na marsikaj, kar je terjalo, da prej prouče razmere. Na primer nov način sklepanja delovnih razmerij je v zakonu urejen dokaj načelno. O tem, kako naj potekajo posamezne stopnje sklepanja, je včasih potrebno prei dobro premisliti in najti rešitve, ki ustrezajo organizaciji podjetja, strukturi delovnih mest in del, kadrovske sestavi (kakršno terja potek delovnega procesa, zahtevnost, zamotanost ali enostavnost Tehnološkega delovnega in poslovnega procesa), dejstvu, da s sklenitvijo delovnega razmerja dobi novi delavec pravico upravljanja podjetja, v katerem se je zaposlil. Pravica delavcev do strokovnega izpolnjevanja nalaga gospodarski organizaciji primerno pripravljenost in ustrezno organizacijo sistematičnega izobraževanja, da si delavec sproti pridobiva tisto konkretno znanje in sposobnost, ki jim omogočata boljše delo, večjo produktivnost, boljše upravljanje. To obveznost je mogoče dobro opraviti le ob skrbni analizi, kakšno znanje zahtevajo posamezna dela, kakšne oblike in metode so najprimernejše. Takih in podobnih primerov bi lahko še precej našli. Vsi pa bi kazali eno in isto, namreč, da je možno urediti delovna razmerja samo, če so poprej skrbno proučene vse okoliščine, od katerih je odvisna uspešnost in praktičnost te ureditve. Ne gre namreč za urejanje kakih »abstraktnih razmerij«, temveč za urejanje konkretnih razmerij, ki nastajajo v posameznih gospodarskih organizacijah in ki imajo poleg splošnih oznak tudi posebne znake skupnega dela, ki jih terja sama organizacija dela. Upoštevati je torej treba konkretne razmere, potrebe, zahteve in možnosti. To pa seveda ne pomeni gol »prakticizem«, temveč dobro poznavanje

načel in duha zakona o delovnih razmerjih, hkrati pa poznavanje lastnih razmer.

DELO PO VZORCIH BO BREZUSPEŠNO

V nasprotju s vsem tem ravnajo v tistih podjetjih, kjer smatrajo pravila podjetja oziroma pravilnike za golo pravno formalnost, ki se jo da dobro opraviti tudi s pomočjo raznih »vzorcev« in »priročnikov«. Takšno pojmovanje se kaže običajno v tem, da posameznih vprašanj poprej sploh ne obravnavajo, ker ne skušajo urediti svojih razmer, temveč bolj ali manj kar po vzorcih prepisujejo, kar po mnenju nekaterih ustreza ne glede na dejanske potrebe. V takem delu ni zaslediti pravega namena, zboljšati notranja razmerja, odpraviti morebitne pomanjkljivosti. Gre le za to, da zadostuje »zakonu« zaradi zakona in da se izogne morebitnim nevesitostim. Ponekod ima tako formalistično pojmovanje lahko tudi globlje korenine, kajti nova pravna ureditev na primer sprejemanje in odpuščanje, disciplinske odgovornosti, osebnih dohodkov itd. mnogo bolj kot doslej krepi vlogu organov delavske samouprave, uveljavlja določena socialistična načela in omejuje razne samovoljnosti. V takih primerih bi utegnili postati razprava o lastnih razmerah nevažna stvar. Kajpak utegne biti formalizem z vzorci v rokah kar dober pripomoček, da se začasno izognejo taki razpravi.

Če hočemo torej uresničiti načela in duha nove pravne ureditve delovnih razmerij, moramo obračunati s takimi pookusi, da bi postala izdaja novih pravil podjetja ali pravilnika le formalno opravilo.

To prizadevanje nalaga sindikalnim organizacijam, da se bore za pravilno poznavanje načel, duha (ne zgolj suhoparne črke) zakona, zoper razna napačna tolmačenja in izkrivljanja in da usmerjajo vsa prizadevanja tako, da se krepi delavsko samoupravljanje v gospodarski organizaciji, da se načela socialističnih odnošajev uveljavijo v praktičnem urejanju medsebojnih razmerij. Rezultat tega je med drugim vedno večja sproščenost ustvarjalnih sposobnosti delavca-proizvajalca. Rado Miklič

GOSPODARSTVO PO PETIH MESECIH

Negospodarske investicije so večje

Več sredstev za obratne sklade — Investicijska potrošnja se je povečala za 14% — V Sloveniji se je potrošnja iz skladov gospodarskih organizacij povečala za 138%

Sredstva za investicije pritekajo letos znatno hitreje v večjih vsotah kot v lanskih prvih štirih mesecih. To dokazuje da se gospodarstvo uspešno razvija. Priliv sredstev v investicijske sklade je bil letos do maja za 17 odstotkov večji od lanskega. Zlasti mnogo sredstev se je nabralo v skladih gospodarskih organizacij po sprejemu zaključnih računov. Medtem ko so sredstva v Splošnem investicijskem skladu približno tolikšna, kot smo predvidevali z gospodarskim načrtom za letošnje leto, pa so sredstva v skladih gospodarskih organizacij precej večja, kot jih predvideva načrt. Prav to pa dokazuje, da so bili predpisi, ki omejujejo uporabo investicijskih skladov, povsem upravičeni. Če uporabe ne bi omejili, bi se prav lahko zgodilo, da bi se investicije preveč povečale in resno ogrozile gospodarsko stabilnost. Prav tako se uspešno uresničujejo predvidevanja, da bodo podjetja znaten del investicijskih sredstev vložila v obratna sredstva, kar je bil končno cilj omenjenih predpisov.

Mimo priliva pa je večja kot lani tudi potrošnja sredstev za gospodarske in negospodarske investicije. V prvih petih mesecih smo porabili za investicije približno 14% več sredstev kot lani v istem času. Najbolj je porasla potrošnja iz zveznih sredstev in iz sredstev gospodarskih organizacij. Investicijske republiki so večje le za 3%, ljudski odbor pa so vložili celo nekaj manj kot lani. Vsekakor je treba ugotoviti, da se je v prvih mesecih precej spremenila struktura naložb: Lani smo v petih mesecih vložili v gospodarske investicije 78%, letos pa 74% sredstev. Temu primerno so se povečale tako imenovane negospodarske investicije (sredstva, namenjena za gradnjo šol, bolnišnic, stanovanj in komunalnih naprav). Od lanskega 21,3% na 26 1/4 v letošnjem letu. Negospodarske investicije celo hitreje naraščajo v jugoslovanskem merilu, kot predvideva letošnji gospodarski načrt. To vsekakor kaže, da je smer pravilna, čeprav je res, da je dobila industrija letos v prvih mesecih skoraj 9% manj sredstev za investicije in da ne smemo dopustiti, da bi njen razvoj zaostajal za tistim, ki ga predvideva perspektivni načrt. Čimprej se moramo lotiti tistih objektov, ki smo jih predvidevali s petletnim gospodarskim načrtom, kajti le tako bomo zmanjšali nesorazmerja med proizvodnjo posameznih industrijskih panog (na primer zaostajanje industrije, ki pripravlja surovine in polizdelke). Da bi bil razvoj gospodarstva skladen, si ne smemo dovoliti no-

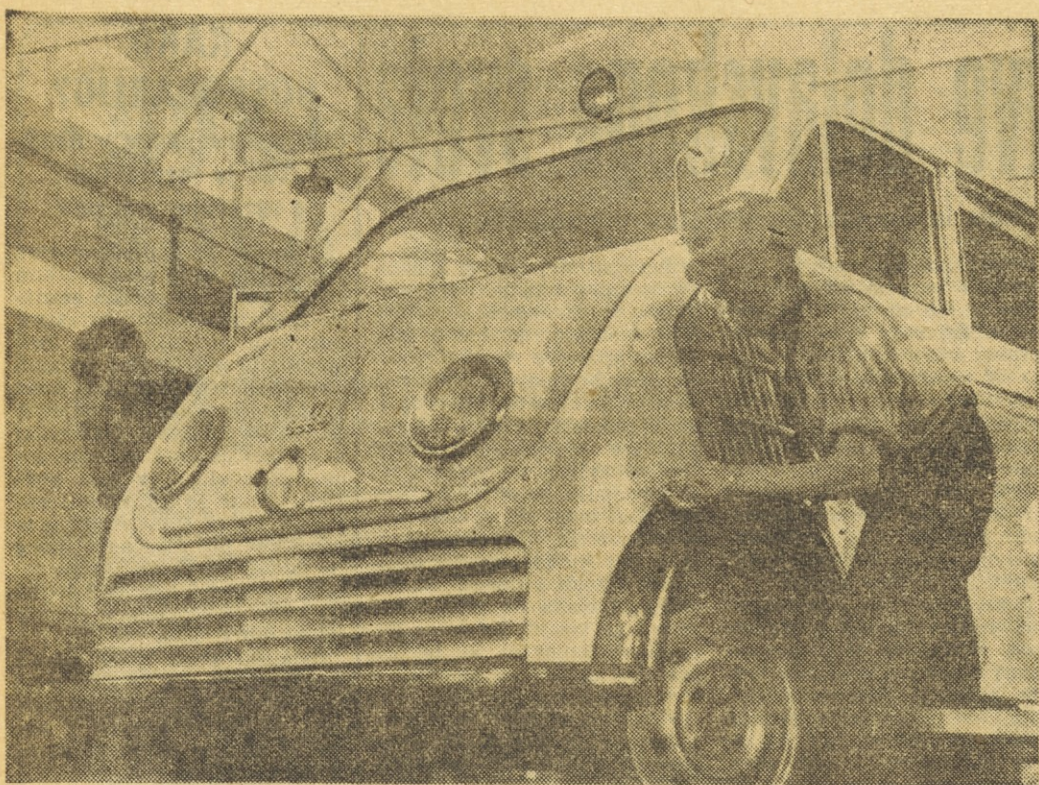
benih pretiravanj. Gre za to, da damo gospodarstvu, kar smo mu namenili in da vse, kar naj bi porabili za komunalne naprave, stanovanja itd., porabimo zares v te namene. Vsekakor pa moramo ponovno poudariti, da gre tu za jugoslovanske podatke in primerjave. Prepričani smo, pa čeprav za to trenutno nimamo podatkov, da porast negospodarskih investicij v Sloveniji ni problematičen. Prej narobe. Če po pregledu občinskih in okrajnih planov sklepamo, da ponekod vidimo napredek le v gospodarskih investicijah, čeprav to za razvitejšo republiko ne more povsem držati. Gradnja tovarn v nerazvitem področju pomeni tudi dvig življenjske ravni, ker se ljudje lahko zaposlijo v gradnja tovarn v industrijsko razviti občini pa pomeni ob pomanjkanju komunalnih naprav in stanovanj prej znižanje življenjske ravni.

Posebno vprašanje je tudi vpliv večjih investicij na cene, zlasti za cene gradbenega materiala. Le-tega primanjkuje in zato se cene nenehno dvigajo. Omejena uporaba investicijskih sredstev doslej še ni vplivala na ustalitev cen gradbenega materiala. Trajnejša rešitev in ustalitev cen je edino v gradnji novih obratov, ki izdelujejo opeko, cement in podoben gradbeni material. Končno je tudi vprašanje, ali se investicijska sredstva uporabljajo vedno dovolj smotrno in varčno. Težko bi bilo zapisati kaj splošnega. Slušimo pa opozorila od tu in tam, da so nekatere gradnje precej nesmotrne. O tem bi morali delavski sveti razpravljati precej več. Običajno se razprava o novih investicijah pred delavskim svetom začne in konča ob najemanju kredita.

V Sloveniji (glej grafikon) so investicije v osnovna sredstva, to je v stroje, objekte itd., za 66% večje kot lani v istem času. Razveseljiv pa je porast vlog v obratna sredstva. Lani so podjetja »zrtvovala« za nakup surovin, reprodukcijskega materiala, z eno besedo za obratna sredstva v prvih štirih mesecih le 60 milijonov, letos pa že 632 milijonov dinarjev. Potrošnja se je najbolj povečala iz splošnega investicijskega sklada, in sicer za 84%. Potrošnja iz občinskega stanovanjskega sklada za 59%, iz amortizacije za 55%, iz skladov gospodarskih organizacij pa se je potrošnja povečala celo za 138%. Na potrošnjo v prvih mesecih je pozitivno vplivala ugodna gradbena sezona, deloma pa tudi boljše črpanje sredstev v nekaterih industrijskih in na gradbiščih hidroelektrarn Vuhred in Vuzenica. M. S.

INVESTICIJE V LRS JANUAR — APRIL

V Novem mestu se razvija avtomobilna industrija. V podjetju Motomontaža sestavljajo iz uvoženih delov in iz delov, ki jih sami izdelajo, lična poltovorna vozila

Za domače stroje ni kredita, za uvožene pa je

Podjetje »Montaža« v Novem mestu je še mlado. Raste iz dneva v dan. Večino strojne opreme si je nabavilo iz domačih tovarn, največ iz »Prvomajske«, nekaj pa tudi iz uvoza, dasi...

Stroji tovarne »Prvomajska« so sivo pobarvani, v kotu strojne opreme pa izstopajo stroji svetlozelene barve — iz Českoslovaške: univerzalni rezkalni stroj, orodni brusilni stroj, orodni rezkalni stroj in skobel-

nik. Vse to bi lahko kupili od domačih tovarn, nekatere stroje iz serijske proizvodnje, kakšnega med njimi pa tudi po naročilu, saj je »Prvomajska« v Zagrebu napravila že nekaj takih strojev. Tako pravi mojster tega oddelka.

V »Montaži« so povedali, da so jih kupili na lanskem jesenskem zagrebškem velesejmu, in to zato, ker niso dobili kreditov za nakup domačih strojev, dobili pa so jih za uvoz. Da jim kredit ne bi zapadel, so stroje kupili v tujini. Cena českoslovaških strojev je približno tako kot cena naših.

V tovarni pa nismo mogli zvedeti, koliko so ti stroji stali. No, toda to je druga pesem.

Naj bo s ceno kakorkoli že, eno je gotovo: Naša zunanjetrgovinska bilanca je pasivna, se moramo zato močno potruditi, da to razmerje spremenimo. — Dokler pa nam to ne uspe, moramo preključiti pozornost, da ne bomo uvažali takih stvari, ki jih lahko sami napravimo. Nesmiselno je izvažati, zato da bomo uvozili, kar imamo tudi doma.

LJUBLJANA

V prihodnjih dneh bodo v Tovarni dekorativnih tkanin proslavili 40-letnico dela v obratu A in 30-letnico obrate B. Ob tej priložnosti bodo podelili mladinskim aktivu prehodno zastavico in nagradili nekatere starejše delavce. Odprli bodo tudi športno igrišče, ki so si ga zgradili s prostovoljnimi delom.

PTUJ

Ptujski sindikati so delavni. V štirinajstih dnevih so izvedli volitve v skupščino socialnega zavarovanja. Udeležba na sestankih zavarovancev je bilo 47%, na delegatski konferenci pa 88%.

Zdaj so izvolili petčlansko komisijo, ki bo zbirala razno gradivo o dejavnosti delovnih kolektivov, o čemer bomo kasneje laže kaj več poročali.

Sveda niso v »Motomontaži« krivi, da strojev niso kupili na primer v »Prvomajski«, ker za to niso dobili kredita. Navdne čudno pa je, da so ga dobili za uvoz. Naj to pomeni, da tisti, ki odobrava kredite, daje po kdo več kakšni politiki prednost uvozu? Če ni kreditov za nakup domačih strojne opreme (da bi omejili investicije), jih sme biti toliko manj za uvoz enake opreme.

PO VOLITVAH V SAMOUPRAVNE ORGANE SOCIALNEGA ZAVAROVANJA NA KOČEVSKEM

Konkretna naloga upravitelcev

Zavarovanci želijo boljše zdravstveno službo — Tudi nesreče pri delu bodo skušali omejiti

Volitve v samoupravne organe zavodov za socialno zavarovanje so v kočevski občini v celoti uspeli. Voliči so razdelili na 14 volilnih enot in iz svoje srede so zavarovanci izvolili skupščino podružnice zavoda za socialno zavarovanje. Na vseh volilnih sestankih po volilnih enotah so zavarovanci razpravljali predvsem o zdravstvenem zavarovanju. V Kočevju želijo, da bi izboljšali zobozdravstveno službo, ki je zelo slaba, ker primanjkuje zobozdravstvenih delavcev.

S posebno pozornostjo so proučevali obratne nezgode. Teh je še vedno precej. Samo zaradi teh je bilo lani izgubljenih nekaj nad 14.000 delovnih dni. Če pa upoštevamo invalidnost in ostalo, gre zguba v milijone. Pregled obratnih nesreč je pokazal, da se ponesreči največ mladih ljudi v starosti do 30. leta. Teh se je lani ponesrečilo kar 68 odstotkov. Največ je vsehkov ureznin in poškodb na rokah in nogah. Nerazumljivo pa je to, da je še vedno precej poškodb očl. Iz tega sklepajo, da delavci na tistih delovnih mestih ne uporabljajo predpisanih zaščitnih oči. Prav pogoste nesreče kažejo, da nekatere HTZ komisije pri posameznih podjet-

jih slabo delajo. Pohvalo pa zaslužijo delovni kolektivni rudniki, ki so v Kočevju v Kočevju, kjer so kljub večjemu številu delavcev zmanjšali število nesreč, v primerjavi s predlanskim letom kar za 90. To priča, da se da s skrbnim proučevanjem in dobro higienso tehnično zaščito dosti napraviti.

Po vseh teh razpravah so organi delavskega upravljanja letos namenili nekoliko več denarja za zaščito. Nujno potrebni pa bi bili bolj poskrbeti za vzgojo mladih ljudi in to ne le občasno kot doslej, temveč naj bi stalno prirejali predavanja in krajshe seminarje s praktičnim poukom o higieni in tehniki zaščite dela, o nevarnosti pri delu in podobno. Le tako bi število obratnih nesreč zmanjšali.

Seminar za predsednike delavskih svetov v Novem mestu

Ob koncu tega meseca bo v Novem mestu štiridnevni seminar za predsednike delavskih svetov. Seminar prireja okrajni sindikalni svet in se ga bodo udeležili 40 predsednikov delavskih svetov iz vsega okraja, največ pa jih bo iz Novega mesta.

Sedaj, ko so izračuni bolj zamotani, jih mislijo obračunavati šele 10. v mesecu, za vmesne dni pa mislijo izplačevati predjem. S tem so pridobili pet dni več za obračun. Če bi roke obračuna še premaknili za nekaj dni, recimo v sredino ali v drugo polovico meseca, bi pridobili še več časa za obračunavanje prejemkov po novih predpisih. Na takšno izplačevanje prejemkov opozarja tudi Ekonomska politika v 322 številki, kjer je med drugim rečeno tole:

Vsem tem neprijetnostim bi se lahko izognili, če bi izplačevali osebne prejemke med mesecem in na koncu meseca (15. dnevo) v višini povprečnega neto zasluga po odbitkih vseh konjskih, sodnih in administrativnih prehodov. Končen mesečni obračun pa naj bi sestavljali namesto do 5. ali 6. šele 20. ali 25. v mesecu za minuli mesec. Za vsakega delavca bi bilo treba določiti najvišji znesek, ki bi ga lahko podjetje izplačalo kot prejemek sredi meseca in na koncu meseca. Ob izplačilu akontacije na koncu meseca naj bi delavec dobil obračun osebnega dohodka za prejšnji mesec. Podjetje naj bi

mu akontacijo ki jo izplačuje ob koncu meseca, zmanjšalo ali povečalo, in sicer za toliko, kolikršna je bila razlika po obračunu osebnega dohodka za prejšnji mesec. Tako bi imeli prejemki značaj izplačil na temelju obračuna...

Glede na to, la so vsi obračuni med letom že začeli in da sestavljamo končni obračun in razdelitev osebnih dohodkov šele, ko potече poslovno leto (na temelju zaključnega računa), mislimo, da ne govorimo noben razlog proti uveljavljanju takšnega predloga. Prednosti takšne načina izplačevanja in obračunavanja osebnega dohodka so zelo očitne. Izplačila vsakega 15. in zadnje dni v mesecu bi ne povzročala posebnih težav. Za mesečni obračun bi bilo na razpolago namesto 5 ali 6 dni polnih 10 ali 25 dni...

Kot rečeno so v tovarni roto papirja in celuloze ter drugod že začeli razmišljati o nečem podobnem. Čeprav so dan obračuna premaknili za pet dni, še vedno ugotavljajo, da jim je zaradi obilnega dela v plačilnih oddelkih čas prekratko odmerjen. Če bi dan obračuna še premaknili, najbrž ne bi bilo treba

zaposliti 4 nove uslužbenke v plačilnem oddelku. In če bi poskusili s tem načinom obračunavanja v drugih podjetjih, bi premostili težave, ki so nastale z drugačnim obračunavanjem prejemkov.

Seveda so to le izhodi za silo, izhodi, ki jih ščeje podjetja sama, zato, da ne bi zaposlovala preveč novih uslužbenec, zato da bi pravi čas izplačevala prejemke. Ob tem velja razmisлити tudi o poenostavitvi obračunskih listov, kajti prav zamotane obračunske operacije, izpolnjevanje številnih kolon povzroča v podjetjih naštetih težave. Še nekaj. Podjetja nekaterih panog so že lani obračunavala prejemke delavcev na podoben način. Vsi so vedeli, da bo takšen način delitve dohodka uveljavljen leto za vsa podjetja. Zal veliko podjetij ni upoštevalo, da bodo potrebne letos nove tiskovine, nove plačilne liste, da tako rečemo, in zato so ob začetku leta naročile nekaj 10.000 starih tiskovin, ki jih bodo lahko sedaj uporabile le za odpadni papir. Zaradi tega je nastala v podjetjih precejšnja materialna škoda.

D.P.

Zamujene priložnosti

Zakaj se kopičijo zaloge glinice in aluminija

V Kidričevem se tako kopičijo zaloge glinice in aluminija, da ne vedo kam z njimi. Če bo šlo tako naprej, bo treba zmanjšati proizvodnjo, kolektiv pa plačuje vsak mesec po 20 milijonov obresti od zamrznjenih obratnih sredstev.

Ali lahko prodajate glinico in aluminij po nižji ceni od plafonirane?

Lahko, za tistih dvajset milijonov dinarjev obresti. Ne moremo se pa pogovarjati o nižji ceni, če moramo plačevati tolikšne obresti. Saj gre to iz istega žepa. Zraven tega pa imamo letos dovolj električne sile in smo plan presegli za petino... Prav nič ne kaže, da bomo izpolnili izvozni plan.

Tako nekako je začel razgovor našega sodelavca z direktorjem, predsednikom upravne-

ga odbora in predsednikom sindikalne podružnice v tovarni glinice in aluminija v Kidričevem.

Do neke mere, čeprav ne povsem, se da vso zadevo razumeti. Kapaciteta Kidričevega je preračunana na zmogljivost tovarn v Ražinah in Impolu v Slovenski Bistrici. Predvideno je bilo, da bo letos začela v Ražinah obratovati elektroliza in je bilo treba seveda to tovarno preskrbeti s surovinami. Ob koncu lanskega leta bodo v Kidričevem lahko sklenili pogodbo za izvoz večjih količin glinice in aluminija. Ko pa so to predlagali komiteju za zunanjo trgovino, so dobili odgovor, da bo domača industrija porabila vse njihove proizvode in naj nikar ne izvažajo. No, elektroliza v Ražinah ni za-

čela obratovati in glinica v Kidričevem je ostala.

Potlej so se v Kidričevem dogovorili, da bodo izvozili deset tisoč ton glinice in tri tisoč ton aluminija. Razgovori o izvoznih količinah in premijah so se zavlekli in se zaključili šele pred dobrim tednom. Medtem pa je Kidričevu zamudilo že več priložnosti za izvoz.

Na svetovnem trgu je huda konkurenca. Zahodni trg je karteliziran, z Vzhoda pa močno pritiskajo na cene, saj jim gre v glavnem za devize, pri čemer proizvodni stroški niso kdaj več tako važni. Kidričev je imelo še pred nedavnim možnost skleniti vezano pogodbo za prodajo aluminija po 612 dolarjev za tono, komite za zunanjo trgovino pa jim tega ni odobril in tako bi ga sedaj lahko prodali le po 420 dolarjev. V začetku leta bi ga lahko precej prodali v Zahodno Nemčijo po 525 dolarjev za tono. Takrat je bilo že jasno, da v Ražinah ne bodo mogli predelati toliko glinice, kolikor so je namenjavili: kupčija bi bila dobra, saj bi lahko aluminij uvozili brez carine, razen tega je bil odprt samo zahodnonemški trg. Tudi ta kupčija je padla v vodo, ker se niso mogli pravočasno dogovoriti za koeficiente in prime. Vse kaže, kot da v komiteju za zunanjo trgovino ni človeka, ki bi si upal prevzeti nase odgovornost za sklenitev pogodbe, zato odlašajo toliko časa, da se kupci premislijo. Razmere na svetovnem trgu pa so vsak dan slabše in ni kaj kmalu upati na izboljšanje.

Težave pa niso samo s surovim aluminijem in glinico, marveč tudi s polizdelki iz aluminija. Tudi v Impolu v Slovenski Bistrici se je prodaja precej zmanjšala, rastejo mu zaloge, zato pa seveda tudi v Kidričevu ne vzevajo vseh po pogodbi naročenih količin.

Skratka, položaj je tak, da je treba naglo ukrepati, izkoristiti vsako priložnost za prodajo v tujini, predvsem pa ne tako dolgo razpravljati o izvoznih količinah in primih, saj imamo menda že dovolj izkušenj, koliko nas stanejo take priprave. Zaradi cinčanja zamudimo ugodne priložnosti in se dogovori razdrejo, kar ponudi konkurenca medtem ugodnejšo ceno kot mi.

V Kidričevem se skušajo prilagoditi novim razmeram na svetovnem trgu. Direktor pravi, da so poslali vrsto ponudb v razne države, da so sicer prodali 4.000 ton glinice, za dva tisoč ton se še pogajajo in da smo zdaj že pravzaprav veliko zamudili, ker je glinica sezonsko blago. Pozimi je tudi drugod po svetu stiska za električno energijo in gre glinica le v začetku leta v promet. Sami pa so že tudi preusmerili proizvodnjo in bodo napravili sedem tisoč ton več aluminija, kot so predvideli, da jim glinica ne bi ležala neizkoriščena.

V. J.

Ing. Slavko Marjanović: PROUČEVANJE DELA

PROUČEVANJE DELOVNEGA ČASA

S proučevanjem delovnega časa je določiti, kako dolgo naj traja posamezna faza, operacija, prijem in gib pri delu. Podatki o delovnem času so potrebni za:

1. določanje rokov,
2. planiranje potrebnih ljudi in opreme,
3. določanje stroškov, ki so vezani na čas,
4. določanje lastne cene,
5. iskanje možnosti, da vskladimo stari način dela z novimi izboljšanimi,
6. za pravilno nagrajevanje.

Roki posameznih faz dela so osnovni podatki za pravilno organiziranje dela. Če vemo, kdaj mora biti izgotovljen proizvod, potem je mogoče pravočasno organizirati nakup surovin in orodja. Če vemo, kdaj so potrebne surovine, si je mogoče pravi čas zagotoviti finančna sredstva, delovno silo, proizvodna sredstva in ostalo. Če vodstvo podjetja ne ve, kako dolgo bo trajala proizvodnja, ne more povedati naročniku, kdaj bo dobil proizvod.

Se bolj kot v industrijski proizvodnji pa so važni roki v prometu. Le-ti so prav tako važni za vse druge dejavnosti, vključno za zasebno življenje. Toda kakorkoli je to važno, roki, kdaj bo kakšno stvar gotova, ne moremo določiti, če ne vemo, kako dolgo bo trajalo delo ali čakanje, od česar je odvisen vsak rok. Zaradi tega je določanje rokov najvažnejša naloga pri proučevanju delovnega časa.

Za projektiranje novih delavnic, za planiranje nove proizvodnje, za določanje novega načina dela je treba vedeti, kako dolgo naj traja določena faza dela v novi delavnici, da na osnovi tega lahko določimo, koliko ljudi in strojev potrebujemo in kakšnih. Če je treba v obstoječih delavnicah izdelati nove proizvode, nam lahko služi za osnovo izračuna, kako dolgo jih bomo izdelovali, povprečni izdelavni čas. Na podlagi tega podatka lahko izračunamo, ali zadostuje obstoječe število ljudi in strojev, ali pa bo treba dobiti nove ljudi in razne stroje. Če v novim naročilom ne bo zmogljivosti polno izkoriščena, je treba dobiti še neko delo, toda za to je treba vedeti, kolikšno

in kakšno naj bo, da bodo stroji in ljudje polno zaposleni.

Skratka vsi delni stroški v proizvodnji so povezani s časom. Stroški finančnega poslovanja (obresti, anuitete, amortizacija, najemnine) so znatna postavka v lastni ceni in so v neposredni zvezi s časom. Vsak prihodek delovnega časa, do katerega je moč priti s proučevanjem časa, zmanjšuje stroške na enoto proizvoda. Tudi režijski stroški so večidel odvisni od časa — od tega, kako dolgo traja neko delo. Osvešitev, ogrevanje, vzdrževanje zgraditve strojev in upravnih stroškov so izdatki, ki jih je mogoče zmanjšati na enoto proizvoda, in sicer tedaj, če izdelamo hkrati več proizvodov, če jih izdelamo v krajšem ali v istem času. Vodstva podjetij marsikdaj podcenjujejo vpliv delovnega časa na to vrednost stroškov in mislijo, da so samo izdelavne plače odvisne od delovnega časa. Za primer si pogledamo samo amortizacijo. Za osnovna sredstva, ki so vredna milijardo dinarjev in za katera plača podjetje 6% amortizacije, mora letno plačati 60 milijonov dinarjev. Če skrajša izdelavni čas, tako da se letna proizvodnja poveča samo za 10%, ostane podjetju 6 milijonov dinarjev za povečanje dobička. Za toliko pa lahko vsako podjetje poveča proizvodnjo, in sicer brez vlaganja novih investicij.

Lastna cena je sestavljena iz posameznih stroškov. Zato kalkulacije ni mogoče sestaviti, če ne vemo, koliko časa je potrebno za izdelavo tistih proizvodov, pri katerih so stroški povezani z izdelavnim časom. Za predkalkulacijo moramo meriti čas, da na osnovi tega določimo normative, po normativih pa sestavimo kalkulacijo. Od realnosti normativov je odvisno, ali bo izračunana lastna cena realna ali ne. Lahko se dogodi, da bo obračunska kalkulacija pokazala višjo lastno ceno, kar pomeni, da dela podjetje z izgubo. Resnični normativji bodo višji od planiranih, če izračun časa posameznih faz ni dovolj dobro proučen.

Ker je čas eden izmed podatkov in osnov za pravilno nagrajevanje, je podatek o izdelavnem času nujno potreben, če hočemo delo pravilno nagrajevati. Ta podatek je potreben ne glede na to, ali

določimo urno plačo ali plačo po učinku.

Ker je tudi učinkovitost s časom odvisen od tega, kako dolgo traja delo. Uspehi, ki jih dosežemo z izboljšanim načinom dela in v večji storilnosti, je mogoče ugotoviti samo tedaj, če lahko primerjamo, kako dolgo traja delo po starem načinu in kako dolgo po novem.

Iz doslej povedanega lahko razberemo, zakaj je tako važno vedeti, koliko časa potrebujemo za izdelavo določenega proizvoda — za opravljanje določenega dela. Toda enakega posla ne opravimo vselej v istem času. Na to, kako dolgo bomo opravljali neko delo, vpliva namreč več čimbaljev, ki pa so odvisni od delavca, od proizvodnih sredstev, od organizacije in načina dela in od okolice (delovnih pogojev). Večina teh čimbaljev se medsebojno neodvisno spreminja, zato tudi čas, ki ga določimo s proučevanjem, ni stalen. Zaradi tega tudi niso stalni ne roki ne stroški, o katerih smo govorili.

Da bi določen izdelavni čas smotno izkoristili, moramo s proučevanjem ugotoviti standardizirane čimbalje, od katerih je odvisen izdelavni čas. Preden se odločimo za proučevanje časa, je treba točno ugotoviti in popisati vse okoliščine, ki vplivajo na trajanje dela. Ta popis je sestavljen del določenega časa.

Da bodo rezultati, ki smo jih dobili s proučevanjem delovnega časa, čimdalje uporabljivi, morajo tudi okoliščine ostati čimdalje enake, ne smemo jih — to pomeni, da morajo ostati ti čimbalji čim bolj stalni. Najmanj spremenljivi bodo tisti čimbalji, ki omogočajo v danih razmerah najboljše delovne pogoje. Zato je treba pri proučevanju delovnega časa omogočiti najugodnejše delovne pogoje, jih čimtočneje določiti in potem skleniti, v kolikšnem času mora biti delo opravljeno.

Najugodnejše delovne pogoje ustvarimo po proučevanju dela (gibov, delovnega mesta, sredstev za delo, materiala, metod in okolice), zato je proučevanje delovnega časa sestavni in zaključni del proučevanja dela.

Mimo proučevanja, kako dolgo naj traja delo, pa proučujemo tudi čas, ki je potreben za nabavljanje materiala, in po-

sebnih sredstev za delo med posameznimi fazami delovnega časa.

RAZDELITEV DELOVNEGA ČASA
V osemurnem delovnem času lahko opazimo razen aktivnega dela tudi zastoje, zato se delovni čas deli na dva glavna dela:

- aktivni čas, čas zastojev.
- Da s proučevanjem dosežemo čimvečje uspehe, se ta razdelitev delovnega časa razčlenjuje še naprej do potrebnih podrobnosti. Kako bomo delovni čas razčlenili, je odvisno od tehnike merjenja časa.
- Aktivni čas je izpolnjen s postopki in je sestavljen iz delov, ki so potrebni za pripravo dela in delovnega mesta, za opravljanje dela in za pospravljanje delovnega mesta in predajo dela.
- Vsak ta del znova razčlenjujemo, in sicer:

- na čas, ki je potreben za postopek (operacijo), za prijem in za gib.

Časa zastojev ni mogoče razčlenjevati tako kot aktivni čas. Da s proučevanjem dosežemo določen uspeh, pa ga moramo vendar analizirati, zastoji ovirajo delo, zmanjšujejo storilnost dela in povzročajo lastno ceno. Za osnovo razčlenjevanja nam lahko služi vzrok, zaradi katerih nastajajo zastoji. Zato čas zastojev delimo na:

- zastoje, ki so odvisni od delavca, zastoje, ki niso odvisni od delavca.
- Med zastoje, ki so odvisni od delavca, štejemo čas, ki je potreben za počitek in za njegove osebne potrebe. Čas za počitek je sestavljen iz dveh delov:
- z zakonom določen počitek in občasen počitek, ki je odvisen od teže dela in od delovnih pogojev.
- Zastoji, ki niso odvisni od delavca, nastajajo zaradi organizacijskih vzrokov (čakanje na material, na orodje, na narčne ali poljske, razpravljanje zaradi pomanjklivosti pri delu — torej večina zaradi vzrokov, ki jih poraja slaba priprava dela). Razen tega lahko nastajajo zastoji, če se pokvarijo osnovna sredstva, zaradi prekinitve električne energije, zaradi pomanjkanja vode, pila in itd.

5

REZULTAT: GOSPODINJSKE ANKETE ODLIČEN KAŽIPOT

Neustrezna velikost: največja pomanjkljivost konfekcije. — Potrošniki žele lahko, ne trpežno obutev. — Za domače razvedrilo — televizijski aparat

V okviru jesenskega Zagrebškega velesejma so organizatorji lani prvič priredili tudi veliko razstavo pod naslovom »Družina in gospodinjstvo« in številne obiskovalce anketirali, da bi si prišli na jasno gledišče njihovega okusa, želja in potreb.

Ureditev in statistična obdelava deset in deset tisoč odgovorov je vzela precej časa, zato pa smo morda zdaj prvič dobili jasno in resno oceno vsega, kar so naša podjetja izdelala za gospodinjstvo, in to od ljudi, ki so najbolj zainteresirani za smotrno proizvodnjo blaga, namenjenega za dom in družino.

Med anketiranci je bilo 53,1% žensk in 46,9% moških. Med njimi je bilo več ko 65% starih 20 do 39 let. Po poklicih pa je bilo 15,2% delavcev, 47,3% uslužbencev, 20% gospodinj in manjše število dijakov, študentov, upokojencev, kmetov in ljudi svobodnih poklicev. Skoraj tri četrtine anketirancev je poročenih. Po narodnosti jih je bilo 75,1% iz Hrvatske (kar je razumljivo glede na to, da so razstavo in anketo izvedli v Zagrebu), 11% Srbov, 8,14% Slovencev, 4% Bošancev in Hercegovcev, 1% Makedoncev in 0,5% Črnogorcev.

60% DRUŽIN NE KUPUJE KONFEKCIJ IN ZIMSKIH PLAŠČEV

Med drugim so anketirance povprašali tudi, kaj sodijo o konfekciji, ki je pri nas na prodaj. 43,2% prigovorov se je tikalo velikosti konfekcioniranih izdelkov, 29,9% kroja, 29,9%

kakovosti blaga, 20,4% izdelave, vzorcev pa samo 19,8%. Zeti podatki kažejo, da se konfekcija ne bo mogla kaj prida uveljaviti, če bo ostala pri treh, štirih standardnih merah. Vsekakor bo treba zlasti moške obleke, sukniče in ženske obleke izdelovati v več širinah. Prav zato, ker večina anketirancev ni zadovoljna s konfekcioniranimi oblačili, jih 60,2% ne kupuje izgotovljenih zimskih plaščev, 72,6% ne izgotovljenih moških oblek in 84,1% ne konfekcioniranih oblek.

Značilen je odgovor na dopolnilno vprašanje: Ali ste bili zadovoljni z razstavljenimi konfekcijami? 60,9% je pritrnilo, 34,5% jih je bilo »delno« zadovoljnih, nezadovoljnih pa samo 4,6%. Se pravi, da bi že z malo truda stvari popravili.

Nedvomno bodo ženska oblačila zadnja podrla pregrado in si zagotovila veliko odjemalstvo. Temu so poleg materialnih krivi seveda tudi posebni psihološki razlogi. Toda konfekcionirani moški zimski plašči in obleke bi lahko že sedaj boljše šli. Anketa je torej glasil apel proizvajalcev, naj se prilagode okusu in potrebam potrošnikov. Brez tega ne bo šlo.

Zanimivo je tudi, da si naši ljudje veliko bolj žele lahko obutev kot močno, pri kakršni v precejšnji meri se zmeraj vstrajajo naši proizvajalci. Med anketiranci je bilo 80,4% moških in 92% žensk za lahko obutev, le med kmetovalci jih je bilo 53,9% za trpežno.

JUHE V PRAHU SO POTROŠNIKI POZDRAVILI

Prehranska industrija se ravno ne more pohvaliti z velikim izborom živil. Sodeč po odgovorih anketirancev, potrošniki še zmeraj kupujejo predvsem mesne izdelke (78,1%), potem testenine (75%), medtem ko 50% anketirancev še zmeraj kupuje samo marmelado in ribje konzerve. Veliko veliko manj pa jih kupuje sadne sokove, mesne in zeljenjavne konzerve in druga industrijsko predelana živila. Zanimivo je, da je že takrat 20,5% anketirancev kupovalo juhe v prahu, čeprav so šele začele prodirati na tržišče. Ali ni to najboljši dokaz, da bi naši delovni ljudje pozdravili vsak nov proizvod prehranske industrije, ki bi jim olajšala pripravljanje hrane. Čas bi že bil, da bi se naš trg bolj založil z na pol pripravljenimi žili, ki bi jih gospodinjje doma na hitro zgotovile in postavile na mizo.

POHIŠTVO: ZA SODOBNO 77,5%, PROTI 22,5%

Ze večkrat je kdo javno vprašal proizvajalce pohištva, zakaj tako uporno vztrajajo pri izdelavi stare, težke in za sodobna stanovanja neprikladne opreme. Odgovor se je po navadi glasil takole: »Potrošniki si ne želijo modernega, lahkega in svetlega pohištva.« Anketa je to trditve postavila na laž. Razlogi za to, da se pohištvena industrija še zme-

raj ne preusmerila, tiče drugje (konservativnost, morda strah pred stroški za preorientacijo proizvodnje, brezbriznost), nikakor pa ne pri potrošnikih, kajti 77,5 anketirancev si želi sodobno pohištvo, za staro pa jih je bilo samo 22,5%. Za sodobno kuhinjo pa je navdušenih celo 96,7% anketirancev. Po teh številkah lahko sodimo, da so proizvajalci bolj starokopitni kot potrošniki.

ZAUPANJE, KI GA JE TREBA UTRJEVATI IN RAZVIJATI

Gospodinjstva se zmeraj bolj poslužujejo električnih aparatov. 92,7% anketirancev ima doma električni likalnik, 86,2% kuhalnik, medtem ko imajo drugih električnih aparatov veliko manj: električni loncev 33,9%, električne peči 32,5%, električni štedilnik 14,2%, sesalnik 11,9%, hladilnik pa 5,4%. Kakor je videti, si je naša elektroindustrija že pridobila zaupanje potrošnikov. Seveda teh podatkov ne smemo jemati kot realno podobo mehanizacije v našem gospodinjstvu, kajti, kakor smo videli, je bilo med anketiranci le 15,2% delavcev, večina — 47,3% pa uslužbencev. Če bi bi-

Večina obiskovalcev razstave Družina in gospodinjstvo je rade volje izpolnila anketne liste in tako posredno izrazila svoje želje naši industriji gospodinskih predmetov in stanovanjske opreme

lo med anketiranci toliko delavcev kot uslužbencev, bi bili seveda ti procenti o uporabi električnih aparatov precej nižji. Na vprašanje, kaj mislijo o električnih aparatih doma, 66% anketirancev odgovorilo, da so dobri, 20,4% jih je ocenilo kot srednje dobre, 2,4% jih je izjavilo, da so slabi, nekaj pa jih ni odgovorilo na vprašanje. Tega zaupanja domača industrija ne bi smela zapraviti, ampak bi si morala prizadevati, da ga še utrdi in razvije z izdelavo trpežnejših in bolj-ših električnih aparatov, ki naj bi bili po možnosti tudi cenejši.

Skoda, da ta sicer dobro za-mišljena in izvedena anketa ni vsebovala tudi vprašanja,

kaj menijo potrošniki o maj-hnih električnih aparatih za posamezna gospodinjstva in uporabo, ali pa mislijo, da so rentabilnejše skupne pralnice in podobni servisi. Odgovori bi lahko odlično služili za ori-entacijo stanovanjskim skup-nostim.

ZA DOMAČE RAZVEDRILLO — TELEVIZIJSKI APARAT

Mnoge je presenetil odgovor anketirancev na vprašanje, kaj bi si najbolj želeli naba-viti za domače razvedrilo. Več kot polovica jih želi televizijski aparat. Domača industrija televizijskih aparatov ima to-rej ugodno tržišče, seveda, če bo svoje proizvode prodajala po kolikor toliko primerni ce-ni. Za televizijskimi aparati si

potrošniki najbolj žele radij-skih aparatov (38,4%). Drugi aparati se zvrstijo takole: fo-toaparati, športni rekviziti, glasbeni instrumenti, motorna kolesa, bicikli, čolni itd. Zani-mivo je, da si športnih rekvizitov želi enako število moških kot žensk.

Seveda so organizatorji an-kete zbrali še več drugih po-datkov, ki jih ni moč navesti v enem samem članku. Zani-mivo pa bo primerjati te re-zultate s podatki, ki jih bodo zbrali na letošnji razstavi »Družina in gospodinjstvo«. Ze-lanska anketa pa je lahko ka-žipot naši industriji. Res ško-da bi bilo, če bi se naše tovar-ne, ki proizvajajo gospodini-ske predmete, ne ozirale nanj.

Z. Simič

Originalna slika iz bojev na Sutjeski. Enote II. proletarske divizije na poti čez zasilni most čez reko Sutjesko

»Poglej, letala!« je vzkliknil nekdo.

Strahoma se je obrnil in zagledal, kako po nasmejanem majske-m nebesu pluje smrt. Potem je zagrmelo, se zakadilo in zavilo vse v dim. Ob treskanju bomb so druga za drugo izginalje hiše dragega Zabljaka. Iz-ginjala je vse. Zdelo se mu je, da ne bo ostal niti kamen na kamnu, niti nebesna modrina za tistimi raztre-sčenimi okni. Ves dan je grmelo v tem od sveta odrezanem mestecu pod Durmitorjem, med to peščico razme-tanih hiš v tišini jezera in v objemu gozdov.

Marko Vujačić se je že prej bo-jeval. Toda kaj takega, kar doživlja tokrat, kar se sedaj dogaja okoli nje-ga, kaj takega se ni dočel. Vse sku-paj je nekaj strašnega. Strahotna je okrutnost tistih, ki bahavo napadajo, do zob oboroženi z vsem mogočim. Strahota je tudi v hrabrosti slabo oboroženih partizanov, v njihovi vi-soki moralni, v lakoti, v trpljenju, v njihovi fanatični želji po svobodi. Ali bodo vzdržali? Ali bodo prenesli vse to? Ta obroč. Ta strahotni pri-tiski?

Na obronkih Durmitorja je za-grmel top.

»Bolgari streljajo,« je zaslišal Marko za seboj.

Obraz se mu je še bolj zmračil.

»Se teh je manjkalo. Kaj neki je to prineslo sem?« je pomislil z jezo.

»Vsa golazen se je že spravila nad nas.«

Kmalu nato je mrak pogoltnil va-lovito višavsko planoto, gozdove, gore. Vse je izgnilo v temi in se spremenilo v brezoblično gmoto. Le molčeli in skrivnostni Durmitor se je še temneje začrtal na breznu ve-soljstva. Začelo je deževati...

Marko se je z drugimi starejšimi člani AVNOJ napotil v Pivo. Pri-družili se je Ribarju, Nazorju, Simi Miloševiću, Pozdercu. Z njimi je bil tudi »duša« AVNOJ: Ivan Milutinović. Vso noč so hodili, naravnost čez

Doživljani
s Sutjeske

Živi pokopani

Stulac, ki je bil takrat še ves za-snežen, in potem zavil v brezno, v divji kanjon Sušice. Od spredaj je bilo slišati grmenje. Nazorju se je zdelo, da se pred njimi pomika ognjeni steber, tisti svetopisemski...

Ledeni dež. Nikjer nobene poti. Povsod egiptovska tema.

Mokro in sivo jutro jih je za-teklo v Nedajnu.

Poleg cisterne s kalno vodo je nekdo umiral za tifusom. Bolniki, ki so ležali tam naokrog, se niso brigali zanj, vsakdo je imel sam s seboj pre-več dela.

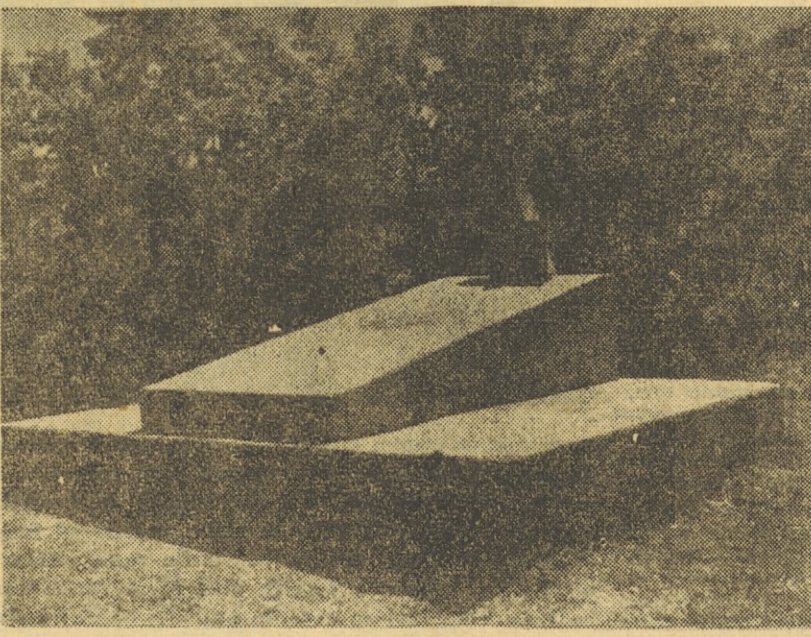
Mimo so hodile utrjene kolone borcev, izčrpane od noči. V širokem sovražnem obroču se je znova ogla-silo strahovito streljanje. Tretja di-vizija se je krčevito branila, odbijala juriše in sama jurišala. Povsod kri in smrt. Borci so se morali umikati korak za korakom. Toda kam? V še hujši ognjeni meteži, tja, kjer je krvavela glavina, kjer je bil tudi Tito. Tja, kjer je cele dneve grmelo.

Milutinović je odšel v štab III. di-vizije, da bi zvedel, kako je na po-ložajih, in da bi se povezal z glav-nim štabom. Vrnil se je še slabše volje, kot je bil prej.

Poklical je Vujačića k sebi.

»Marko,« mu je rekel, »ti poznaš vse te kraje ob Pivi... Poišči za-nesljive ljudi, da spravimo Nazorja na varno... Morda bi ga skrili v kako jamo. Tito nam je zabil, da ga moramo rešiti... Tito to za-hteva...«

Cez dva dni ga je Vujačić obvestil, da so našli dobro skrito podzemelj-

Grob narodnega heroja Save Kovačevića na Zelengori pri Tjentištu

sko jamo tik nad kanjonom Pive, nedaleč od vasi Babići.

Nazorju so po ovinkih povedali novico.

»Kaj takega zahtevate od mene?« se je razhučal Nazor. »Bi me radi živega pokopali, kajne? Kar takole bi me tebi nič meni nič strpali in jamo?«

»Ah ne...« ga je dolgo miril Ivan. Nazadnje je obupal. Poslal ga je v štab VII. banijske divizije, h ko-mandantu Jakšiću. Njega in Ribarja.

Po neuspelem poskusu, da bi pre-šla Taru, se je III. divizija spet na-potila proti Pivi, Vučevu, Sutjeski — čeprav so vsi vedeli, kaj jih čaka. Edino tja se je bilo še moč umakniti.

Morali so čimprej tja, še preden se je sovražni obroč povsem sklenil.

Marku so svetovali, naj ostane v Pivi in si skupaj s popom Jovom Radovićem, uglednim rodoljubom z Rudina, poišče varno zavetje. Oba da sta stara, tam na Sutjeski pa da bo predla precej trda... In kdo ve, kako bi jo zvozila...

Ostala sta...

Vojška je odšla novemu trpljenju nasproti. Za njo je ostala praznina. Strah in žalost. In zemlja brez last-nika. Za nekaj časa. Zemlja, ki je nemirno drhtela v pričakovanju so-vražnika. Nemci so v sklenjeni veri-gi prodirali čez hribe in doline. Niti človeku niti živali se ni uspelo zmuz-niti skozi sovražni obroč.

Marko se je spomnil pečine, v ka-tero so hoteli skriti Nazorja.

»Če on ni hotel tja, midva pojde-va,« je dejal popu Jovanu.

Devetega junija sta z nekaj Rado-vicevimi sorodniki skrivaj odšla proti Mratinju in Magliču. Z ne-prikritim nemirom sta ogledovala ozki vhod v jamo: ali ju bo rešila, jima podaljšala življenje? Ali pa bo njuna grobnica, v kateri bosta živa pokopana?

Izkazalo se je, da je jama globoka več kot petdeset metrov. Posekali so visoko jelko in jo vrgli notri. Mi-slili so, da se bo moč ob njej spustiti

na dno, pa je bila precej prekratka. Kaj storiti? Kako v jamo?

Eden od domačinov je stekel v vas in se hitro vrnil z vrvo. Najprej so spustili popa v jamo, potem pa še Marka. Tretji je bil učitelj Bajajić, popov nečak. Po vrvi so jih spuščali, vse dokler niso z nogami zadeli ob jelko, potem so sami splezali ob debelu navzdol.

Se prej so se z domačini dogovorili, da se nikomur ne javijo iz jame, dokler se ne bo oglasil zvonec, ka-kršnega nosijo ovni-vodniki. To bo pomenilo, da so prišli tle, ki so jih spravili sem, ponje in da so Nemci že odšli.

Jamo je pokrivala debela plast blata. Čeprav je bila precej prostor-na in bi se lahko v njenih špranjah poskrilo tudi po dvesto ljudi, zaradi blata ni bilo moč leči. Vsi trije so posedli na kamenje in se naslonili na kamnitne stene. Na pljuča jim je legel zadah po trhnobi. Poskušali so s kremenom vkresati ogenj, da bi si prižigali cigareto, se malo razgledali, da bi laže prenašali strašno samotno podzemlja. Zaman so si s kresanjem lomili nohte — v jami ni bilo dovolj kisika.

Neprijetno spoznanje.

To noč in še naslednji dve so pre-živeli v upanju, da se bodo kmalu skobacali iz tega začasnega groba. Ko je vstalo tretje jutro, pa...

Nad seboj so zaslišali človeške glasove.

»Naši so,« se je razveselil Marko in napel ušesa. Potem je z grozo ugotovil, da so Nemci ob vhodu v jamo.

Utaborili so se nekeje v bližini in med iskanjem suhljadi opazili pred jamo sveže tveri, notri pa posekano jelko. Upravičeno so posumili, da se tu nekdo skriva.

Začeli so kričati in pretiti. Potem so zavalili cele-skale v jamo. Kame-nje je s treskom padalo na jelko in z njenimi vejami vred zgrmelo na-vzdol.

Vsi trije so se zrinili med špranje v skalnatih stenah.

V jami je odjeknil dolg rafal iz »šarca«. Po kamnitih kladah se je zlokobno in preteče vsula svinčena toča.

Potem so se treskaje oglasile bombe.

»Vse kaže, da bo treba umreti,« je pomislil Marko. Opazil je, kako se je pop Jova v strahu božjem na hitro prekrizal.

V poltemi je še zmeraj oglašujoče bučalo, se strašansko kadilo, vse pro-stor je napolnil gost in dušev dim, tako da so komaj dihal.

Polegli so, se zarili z obrazom v blato.

Kako dolgo je trajalo vse to? Celo večnost? Ne, mogoče pol ure. Potem je vse prenehalo, kakor bi odrezal. V jamo se je prithotapla nezmosna tišina, polna zlih slutenj. Kaj si bodo zdaj izmislili tisti tam gori? Kakšno hudobijo pripravljajo?

Pa so jih tisti dan pustili pri miru.

Naslednjega jutra so znova tre-skale bombe in sikali rafali. In na-slednjega dne spet. Potem je bilo nekaj dni vse mirno.

Ze so začeli omahovati. Začela jih

je mučiti strašna žeja. S skalnatih sten se je kdaj pa kdaj odrgala kaka kaplja vode. Ves dan so ležali na hrbtu in odprti ust čakali, da jim bo kaj kanilo v usta. In res jim je včasih kanilo — na čelo ali na bra-do. Niso mogli več vzdržati, v iz-sušena usta so si trpali vlažno blato...

Potem se jih je lotila čudno otrp-lost. Odprti oči so sanjali o naj-lepšem, kar sploh lahko sanjaš. Sa-njali so o raju na zemlji, in zdelo se jim je, da ta raj ni nikjer drugje kakor tu, v tej jami.

Enajstega dne jim je popolnoma zamrl glas. Samo mladi Bajajić je še govoril.

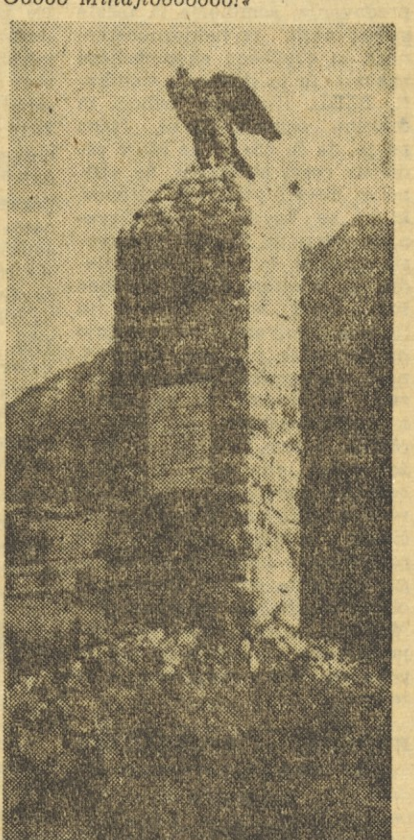
Dvanajstega dne so jim odpove-dale še noge.

Tistega ovejega zvonca pa kakor zanašalč od nikoder. Ni se oglasil, naj so še tako prisluškovali. Kako naj bi vedeli, da so vse tiste kmete, ki so jih pripeljali sem, Nemci po-bili? In tako so bili živi pokopani.

•Kdo ve koliko dni so bili v tem grohu. Ze so se sprijaznili s smrtjo in zložili puške in nabojne na kam-nitno kladu, osebne dokumente pa strpali v torbo in jo privezali k puškinem jermenu. »Če nas najdejo mrtve, naj vedo, kdo smo...«

Takrat pa zaslišijo nad seboj ženski glas:

»O, Jovo!... Oooooo Marko!... Oooooo Mihajloooooo!«

Spomenik padlim borcem v okolici Doboja

Samo Bajajić bi se lahko odzval. Pa se ni smel, ker se ni oglasil do-govorjeni zvonec. Mogoče so Nemci žensko prisilili, da jih zvabi ven?

Zenska je začela tarnati in objo-kovati »izvoljene brate« tam spoda-j in na ves glas preklinjati Nemce.

»Si ti, Zagorka?« — se je nazadnje oglasil Bajajić. »Se smo živi!«

Zgoraj je nastal hrup.

»Živi so, živi!« je odmevalo po jami.

Z veliko težavo so jih izvlekli ven.

Na pol mrtve.

Iz daljave, daleč od Sutjeske in Zelengore, pa je bilo še vedno sli-šati grmenje. Še ob jami je zemlja drhtela. Divizije so pretrgale obroč in iz obrambe zdrvele v napad.

Dušan Kostić

Dejstva in predsodki

ob reorganizaciji gimnazij in osnovnih šol

Vsaka večja novost oziroma sprememba, pa naj bo v gospodarstvu, v umetnosti ali kjer koli že, naleti na odpor pri ljudeh, ki je niso dojeli, in pri vseh tistih, ki se najraje drže starih kolesnic. Razumljivo, da bo tudi šolska reforma vzbudila razne pomisleke, čeprav si jo vsi, od šolarjev do raznih ustanov in gospodarskih organizacij, iskreno želimo. Teoretično smo si torej popolnoma na jasnem, da našo mladino slabo pripravljamo na življenje, vemo tudi, da 76% naših državljanov doslej ni dokončalo osemletnega obveznega šolanja. V praksi pa je stvar nekoliko drugačna. Že prvi korak v šolsko reformo — reorganizacija osnovne šole in gimnazije — je zlasti v Ljubljani brez potrebe dvignil prah, ker pač zadeva ob predsojke in zahteva tudi miselno preusmeritev, predvsem pa nove poglede na obvezno šolstvo. Morda daje prav ta psihološki moment največja ovira in najgloblji vzrok vseh pomislekov zoper reorganizacijo šolstva. Se celo, če so vzroki in cilji teh sprememb preslabo obrazloženi.

IZENAČITEV IZOBRAŽEVALNIH MOŽNOSTI

Tu in tam slišimo, da so z reorganizacijo šolstva nižji gimnaziji degradirani v osnovnošolske učence. Z vidika starega šolskega sistema imajo tudi prav. Tem nižjim gimnazijcem smo z odpravo dualizma v osemletnem obveznem šolanju in z uvedbo enotne šole za vse šoloobvezno mladino odvzeli privilegije, ki so jih imeli doslej. S tem pa smo izenačili izobraževalne možnosti otrok do 15. leta starosti. Podoželjski mladinci, ki se je doslej šola v višjih razredih osnovne šole, bo poslej šola dajala isto kot mestni mladinci in mladinci v

podoželjskih središčih, kakaj vzgojni in izobražbeni smotri bodo po novem enotni.

Ali gre potemtakem zgolj za formalističen ukrep? Prav gotovo ne. Gre za to, da slehernemu mlademu človeku med obveznim šolanjem zagotovimo čimveč splošno izobrazbo. V ugovoru, češ saj bi jo prav tako dobil v nižji gimnaziji, je ščepec resnice, zlasti dokler bosta v rabi stari predmetnik in učni načrt. Vendar pa je velika razlika med novo osnovno šolo in staro nižjo gimnazijo. Po novem si bodo morali šolniki v višjih razredih obvezne šole prizadevati, da pripeljejo čimveč učencev do osmega razreda, medtem ko je bila stara nižja gimnazija že izbirna šola. Kdor ni uspeval, se je pač poslovlil in se usmeril v kak praktični poklic. Gre torej za to, da bi obvezna šola dala čimveč znanja slehernemu našemu državljanu, tudi tistemu, ki se bo po zaključeni šolski obveznosti zaposlil v tovarni.

Ta ukrep je narekovalo življenje. Pomankljivosti starega šolskega sistema se nam nenehno maščujejo. Ne le, da je treba ljudem, ki so dokončali osnovno šolo, v raznih strokovnih tečajih najprej zamašiti vrzeli v osnovnem znanju, ampak morajo tudi industrijske in vaješke šole porabiti celo šolsko leto za izpolnitev temeljne izobrazbe, ki je nujno potrebna za strokovno šolanje.

V LJUBLJANI KAR ŠTIRI GIMNAZIJE MANJ

Novica je marsikoga začudila. Čemu neki ukinjamo gimnazije, ko v isti sapi poudarjamo, kako važno je znanje za vsakogar. Stvar pa je takale: Zadnja leta je v nekaterih ljubljanskih gimnazijah občutno upadlo število na novo vpisanih dijakov. V višjih razre-

dih pa se je ponekod zmanjšalo več kot za 50%. Na III. gimnaziji je lani 94 učencev, na V. gimnaziji je bilo lani 130 četrtošolcev, v letošnji peti razred pa se jih je vpisalo samo 78, na IX. gimnaziji se je od lanskih 96 četrtošolcev vpisalo letos samo 24 v peti razred, na XII. gimnaziji pa od 84 samo 45. Že po teh številkah lahko presodimo, da zaradi ukinitve štirih gimnazij v Ljubljani ne bo nikomur za prta pot v tovrstne šolske ustanove, ker jih je ostalo še 10, in da je bil ta ukrep umesten in tudi gospodaren. Tako bo ostalo več sredstev za strokovne šole, ki so bile doslej prav zaradi prioritete gimnazij zastopane. Že ta velik naval na strokovne šole po svoje dokazuje, da sedanja gimnazija ni šla vstric z življenjem in ni dajala dijakom tistega, kar bi morala. Od tod tudi upadajoč obiska v vseh višjih razredih. Pomankljivostim gimnazijskega šolanja lahko lahko pripisemo tudi krivdo, da se na naših fakultetah ne izloča niti četrtna študentov. Vsi drugi že po nekaj semestrih omagaajo in se zaradi pomankljivosti strokovne izobrazbe zaposle v raznih administrativnih mestih, za katere bi zadostovali štirje razredi gimnazije.

ALI PROFESOR NE BO VEČ PROFESOR?

Čudno vprašanje, pa vendar na mestu, ker pač ne moremo čez noč pozabiti na dosedajšnji šolski sistem. Zato tudi ne gre zametiti tistim profesorjem, ki so po razpisu službenih mest na novih gimnazijah in osnovnih šolah raznesli prošnje najprej na vse gimnazije, nato pa še na tiste osnovne šole, ki bodo imele najboljše delovne pogoje. Zele si pač ostati profesorji, ker ne morejo doumeti, da bo reorganizacija šolstva nujno spremenila tudi položaj šolnika v osnovni šoli. Po končani šolski reformi nedvomno tudi najbolj črnogledi profesorji ne bodo imeli več predsojke, da so postali »navadni« učitelji, kajti učni načrt za osnovne šole bo glede pouka in vzgoje zelo zahteven.

Osnovno šolo naj bi končalo čimveč državljanov. Že ta naloga terja, da so šolniki dobri pedagogi, zato bi morali na osemletkah poučevati najboljše učne moči. Naj bodo naši novi učni načrti še tako popolni, ne bomo z reformo dosegli pravih uspehov, če ne bodo tudi učne metode dobre. Treba bo misliti na ustanovitve pedagoške akademije, ki bo vzgajala nove osnovnošolske učne moči in dajala slušateljem veliko več znanja kot sedanja učiteljska.

Po drugih državah, kjer so že zdavnaj uvedli ne le osemletno, ampak celo 10 ali več letno šolsko obveznost, imajo šolniki splošnih šol visoko izobrazbo in uživajo ugled, kakršen jim gre po družbeni vlogi in odgovornosti. Čemu naj bi bilo pri nas, v socialistični državi drugače?

LJUBLJANSKI OKRAJ JE NAMENIL DVE TRETJINI PRORACUNSKIH SREDSTEV ZA ŠOLSTVO

»Profesorji smo navdušeni za šolsko reformo, vemo pa, da brez ugodnih materialnih pogojev ne bo zaželenih uspehov, pa naj imamo še tako dobro voljo,« je dejal neki znani ljubljanski profesor. »Ne moremo si misliti, da bi bil na Vrtači, kjer bo po novem osemletna osnovna šola, pouk v višjih razredih zgleden, ko pa šola nima kabinetov ne laboratorijev, niti ustreznih učil.«

Ta šolnik ni lagal. Se v marsikateri drugi novi osnovni šoli, ki je doslej služila za splošno izobraževanje, bodo sprva velike težave. Toda te težave niso nepremostljive. Kolikor smo morda prva povojna leta upravičeno tožili nad premajhno skrbjo za izboljšanje materialnih pogojev šolstva, toliko se zdaj lahko pohvalimo, da so se stvari izboljšale. Res da v Ljubljani z gradnjo nove osemletke v Gregorčičevi ulici še ne bo konec pouka v izmenah — zato bi potrebovali še pet novih šolskih poslopij — ne smemo pa prezreti dejstva, da imajo občinski in okrajni oblastveni organi najboljši namen uveljaviti šolstvu ustrezne delovne pogoje. Ljubljanski okraj je namenil dve tretjini proračunskih sredstev samo za šolstvo. Tudi občine veliko bolj skrbijo za materialne pogoje svojih šol kot doslej. Predsedniki občinskih ljudskih odborov se prihajajo osebno posvetovati k okrajnim oblastnim organom glede gradnje in prezidave šol.

Vprašanja učnih pripomočkov in učilnic za praktični pouk pa kljub velikim sredstvom, ki jih namenja družba za šolstvo, ne bo mogoče takoj rešiti, ker so pač potrebe prevelike. V Ljubljani bo šlo zelo veliko sredstev za gradnjo novih strokovnih šol — vaješka gradbena šola je že pod streho, zgradijo pa jo bo čimprej še srednje gradbeno in srednje zobarsko šolo — zato si bodo morale, vsaj začasno, šolske ustanove medsebojno pomagati z učili in morda celo skupno uporabljati šolske delavnice, laboratorije in podobno. Marsikatera šola bi se rešila težav že z dozidavo novega trakta oziroma če bi jo dvignili za eno nadstropje. Z dobro voljo, in če ne manjka, bomo morda ta materialna vprašanja lažje rešili kot učno-vzgojna.

ZGLED CELJANOV

V skladu z načeli šolske reforme in z novim poukom bodo morale naše šole prilagajati učne načrte krajšnjim potrebam in se pri praktičnem pouku povezati z domačimi podjetji, ki zaposlujejo večino delovne sile. Zato bodo šolski odbori, v katerih so tudi predstavniki gospodarskih organizacij, dolžni storiti vse, da se bodo lahko učenci tako v tovarnah oziroma v tovarniških delavnicah kakor v interesnih krožkih praktično pripravljali

ne forme dramaturgije

in svojim uprizoriteljem celo svetoval, naj ga po svojem občutju črtajo in dopolnjujejo. Kakor je za njegovo dramatično značilno, da je prirejena po znanih igrah in motivih, tako je želel, da vsak režiser s svojimi domislicami izkoristi obilo možnosti za dobro uprizoritev, ki jih nudi njegova dramatika.

Velenjska igralska skupina je imela v Francu Korunu zelo domiselnega, sposobnega režiserja, z odlikami, ki jih zahteva uprizoritev Brechtovih del. Začetek predstave je bil zame najlepši odlomek iz amaterskih uprizoritev, ki sem jih videl doslej. Žal niso uspeli velenjski igralci obdržati začetnega vtiša. Manjkalo jim je ubranih igralcev, med zelo dobrimi posamezniki so bili tudi začetniki, kar je z vzgojnega stališča zelo pohvalno, slabi pa celotni vtis uprizoritve. Velik del krivde za nekatere slabosti leži na glasbi. Glasba in Brechtovi značilni »srezi« so sestavni del uprizoritve. Brez njih »Beraška opera« zbledi in razpade v posamezne drobce. Pri nas namreč nimamo originalne Kurt Weillove glasbe. Na razpolago je le klavirski izveleček, ki ga je glasbenik, s katerim so bili v dogovoru, predložil državi in jim ni pravočasno poslal instrumentacije, tako da je bila uprizoritev z glasbene strani nujno pomankljiva. Režiser pa ni izkoristil možnosti, ki je bila že dana. Začetni songi, v katerih je dramatik izrazil idejo, smisel »Beraške opere«, imajo isti napev. In če so uporabili tri ali štiri napeve, zakaj niso vseh?

Kakor ni bil glavni namen revije, da bi nadrobneje razpravljali o slabostih in odlikah vsake posamezne predstave, tako tudi v teh zapiskih ne nameravam podajati podrobnosti vtišev s predstav. Želim namreč opozoriti le na značilnosti, ki so pomembne za vse igralske skupine.

Kot sem zapisal, glasbena oprema ni bila popolna. Scena je imela za

NASI PESNIKI

CIRIL ZLOBEC (roj. 1925 v Ponikvah na Krasu) se je predstavljal kot pesnik v skupni zbirki »Pesmi štirih« s svojimi pesniškimi tovariši Kovičem, Menartom in Pavčkom. Lani je izdal samostojno pesniško zbirko »Pobeglo otroštvo«, zdaj pa pripravlja knjigo pesmi.

Z vztrajnostjo sonca

Ljubim te.

Z radostjo jutra, ki rosi na polju se utrne, vsak dan bi ti pel o ljubezni. S strastjo vojaka, ki z vojne se k ljubi povrne, vsesal bi se v tvoje razgaljene grudi. Z vztrajnostjo sonca v ekvatorju žgal bi s poljubni molk tvoje ljubezni: dokler s svojim ognjem do dna ne izžgal bi morja tvoje sle po daritvi — in v njej si pogasil poslednji ogorek srca.

Ljubim, a človek odjeza se že ob kozarcu vode, kos kruha prežene mu glad.

na delo, ki jih čaka po zaključnem šolanju.

Celjska tovarna emajlirane posode je v tem pogledu že storila svoje. Krožke ljudske tehnike gmočno podpira in jim daje na razpolago tudi strokovnjake, da mladino tehnično izobražujejo, razen tega pa mladim ljudem omogoča, da se praktično usposabljaajo tudi v tovarniških delavnicah. Ali se ne bi Litostroj in druge naše tovarne lahko zgledovale po Celjanih? Tako bi vzbudile v učencih zanimanje in si zagotovile kader za svojo šolo oziroma delovno silo. Prav krožki bodo v reformirani šoli

igrali pomembno vlogo, saj bodo nekakšna pripravilnica na bodoči poklic.

Na Hrvaškem so v praktičnem šolanju učencev veliko delje kakor pri nas. Osnovnošolski učenci v kmetijskih predelih pod strokovnim vodstvom obdelujejo šolska zemljišča, preizkušajo gnojila ipd. in se tako uče poljedelstva in gospodarjenja nasloj. Z izku-piškom od prodanih pridelkov pa si kupujejo razne potrebščine za laboratorije, gnojila in vse drugo, kar potrebujejo za obdelavo zemlje, nekaj sredstev pa porabijo za poučne izlete in za zabavo.

Možnosti za praktično usposabljanje učencev ni malo, le poiskati jih je treba in seveda doseči, da bodo v šolskih odborih res ljudje, ki se zave-dajo, da je vlaganje sredstev v šolstvo posredno tudi vlaganje sredstev v gospodarstvo in da se te naložbe rentirajo celih 35 let, ko državljani aktivno sodelujejo v družbeni proizvodnji oziroma s kakim drugim delom prispeva skupnosti.

Pred nami so torej odgovorne naloge, zato pa je treba tembolj poprijeti in se znebiti predsodkov, ki slabijo zagon in voljo do dela in nikomur ne koristijo.

M. K.

PRED VI. KULTURNOPROSVEŠTILNIM FESTIVALOM V ZAGORJU

Obeta se razgibano poletje

Ze šesto leto se ponavlja eno in isto: jeseni in pozimi, ko bi se morale vrstiti prireditve v Zagorju, navadno pride na oder le eno, največ dveje dramskih del, kak koncert in morda še kakšna lutkovna ali mladinska igra. Vzrokovi je več: menim, da so društva naj-več grešila, ker niso na svojih letnih občnih zborih sestavila podrobnih programov, ampak so prepuštala to stvar svojim skupinam. Sekcije se navadno niso mogle dolgo odločiti za to ali ono delo, ko pa so se odločile, je bil pred vrati že november ali december. Preden

so program naštudirale, je drevje že krepko zbrstelo... Drug, morda še globlji vzrok nedeljavnosti pa je v tem, da Zagorje nima potrebnih prostorov za razgibano kulturno amaterstvo, kajti edina dvorana je lastnina TVD »Partizan« in še ta je za gledališke ali druge predstave pretesna in vrhu tega še neokusna.

Potemtakem zares nič čudnega, če je pozimi v Zagorju pravcaro kulturno mrtvilo, medtem ko se kulturnoprosvetna dejavnost v začetku poletja tako razbohoti, kot menda nikjer na Slovenskem. V zadnjih

šestih letih so zagorska amaterska društva priredila na letnem avditoriju večdnevne festivale, ki jih je obiskalo približno 30.000 ljudi. To pomeni, da si je vsako leto ogledalo festivalne prireditve okrog 4.500 ljudi.

Tudi letos se obeta razgibano poletje. Občinski svet »Svoboda« in prosvetnih društev je sklenil nadaljevati tradicijo: skupno z zagorsko in loško »Svobodno« pripravila sedem-dnevne festivalne prireditve v okviru občinskega praznovanja. Težišče festivala bo na dramskih prireditvah. Kot je videti, bodo nastopile štiri dramske družine, predvidena sta še dva glasbena večera, en dan pa je rezerviran za otvoritev velike industrijsko-obrtno razstave ter za jubilejno praznovanje zagorskega gasil-skega društva. Ljubljanska Drama tokrat žal ne bo nastopila na festivalu, ker se bo festival začel šele 3. avgusta, torej tik pred začetkom gledaliških počitnic, medtem ko je bil prejšnja leta že v začetku julija. Ker pa Zagorjani ne bi radi pretrgali dosedanje tradicije, bo ansambel osrednjega slovenskega gledališča gostoval 3. oziroma 4. julija na zagorskem letnem oderu.

Festival bo torej trajal sedem dni, tako da bodo zagorska društva oziroma njihove sekcije lahko pokazale najboljše sadove svojega zimskega dela. »Svoboda« pa bo tudi po festivalu vabila amaterske skupine sosednjih delavkoprosvetnih društev v svoje letno gledališče.

In končno še to: razgibanemu poletju naj sledita tudi razgibana jesen in zima. Pomlajeno upravno vodstvo združene zagorske »Svobode« bo skušalo prenehati z dosedanjeno nenatrjnostjo v kulturnoprosvetnem delu. Brž ko bo festival končan, bodo vse društvene skupine z upravnim odborom in članstvom sestavile podroben delovni program. Letos je to tembolj potrebno, ker bo kmalu zgrajen novi dom. Predvideno je, da bo slovesno odprt na prihodnji delavski praznik. Prav ta pomembni dogodek pa postavlja upravno vodstvo društva in vso zagorsko javnost pred nove naloge. Ne gre le za otvoritvene slavnosti, ki bodo — mimogrede rečeno — številčno skromne, zato pa bolj kvalitetne, gre za to, da si društvo zagotovi in usposobi strokovnjake, brez katerih dom ne bi zadovoljivo služil svojemu namenu.

M.-V.

V Novi Gorici so odprli pionirsko knjižnico s skupno 800 knjigami. To je prva knjižnica za pionirje v goriškem okraju.

Mario Vilhar, slikar-amater: Lastna podoba

Revija v mestu prihodnosti

Te vrstice pišem iz vtisov o velenjski reviji, porojenih med predstavami in razgovori. Žel bi povedati, da je vse, kar pišem, moje osebno mnenje, ne pa mnenje pripravilnega odbora in poklicnih dramskih delavcev.

Velenje redkega obiskovalca vedno znova preseneti s svojo podobo. Tako naglo jo menja, da največkrat ostrmiš nad hitrim tempom, ki spreminja lice starega rudarskega mesta. Grad, ki se boči nad starim Velenjem, in moderne palače v novem naselju so spomeniki dveh časov; davne, grenke preteklosti in lepe sedanjosti. Zazdelo se mi je, da nisem še nikjer tako živo čutil prihodnosti kot ravno v Velenju.

Morda tem občutkom botruje mladost. Kako temna je bila naša dolina, la lahko zapisal ob pogledu na novo rudarsko mesto. Niti bilke trave ni bilo v rudarskem naselju, kjer sem preživel mladost in večji del življenja. Visoki dimniki, dobrih petdeset metrov oddaljen od našega stanovanja, je bruhal oblake temno-rjavega dima, ki je kakor mora legal na naselje. Rudarji si niso brez vzroka izbrali črne in zelene barve za svoj simbol. Črne kot simbol teme in napornega dela v rovu, zelene kot simbol hrepenenja po zelenih tratah in livadah, od koder so očete in dedje prihajali na delo med rudarje. Kako resnična je bila pesem, ki smo jo peli v otroškem zboru »Vzajemnosti«:

Mi smo pa od tam doma, kjer se sonce ne smehlja, kjer ni trstice zelene...

Velenje pa je zdaj polno sonca in zelenja, svetlih, udobnih stanovanj in parkov, ki so z dneva v dan lepši. Za domom »Svobode«, kjer smo

imeli revije, urejujejo park. Mudi se jim. Na desetine prostovoljcev pomaga vsak dan pri urejanju. In kako ponosni so na svoje delo: »Tu boste uredili velik park,« vprašam prostovoljca, ki z rovnico tolče grude mastne zemlje. »Ne park — super park,« mi s ponosom odvrne.

Ni vem več, v kateri zgodovinski knjigi sem bral, da so stari Grki za čutili potrebo po umetniškem udej-slovanju. V Velenju pa dan dan ogledovalci lepoto egejskega morja, lepoto svoje krajine. Čeprav to ni bil glavni vzrok, ga ne kaže povsem zavrniti, kakor ne kaže prezreti resnice, da se je delo velenjske Svobode, predvsem pa igralske skupine, močno razmahnilo z znano revijo na velenjskem jezeru leta 1954. Od takrat sodi velenjska igralska skupina med devnosti kakor tudi po igralskih starijavah. Naj omenimo samo nekaj zahtevnih uprizoritev: »Matiček se ženi«, »Celjski grofje«, »Boter Andraž« in zadnja »Beraška opera«.

Ves potek revije je pokazal, da trenutno ni mogoče v Sloveniji izbrati idealnejšega kraja za revijo, kot je Velenje. Dobri organizatorji, pozorni gostitelji, hvaležno občinstvo, velika dvorana in dokaj sodobno urejen oder, vse to in še k temu pristojemo še lepoto kraja, so pogoji, ki so aenkrat edinstveni.

Vseeno pa je bilo pred revijo čutiti rahel nemir. Ali bodo vse igralske skupine pravočasno prišle? Ali je želja, da bi vsaka igralska skupina videla vse predstave in o njih

razpravljala res zgolj tiha želja, ali pa bo postala lep obet za prihodnost? Kako organizirati razpravo? Kako, kako... Veliko je bilo neznanj, kakaj podobne revije v naši državi še ni bilo. Vse te neznanke je bilo treba reševati sproti.

Pozno popoldne so bile vse igralske skupine zbrane. Zbrali so se igralci velenjske, mežiške, trboveljske, zagorske in ptujske Svobode in Svobode »Slava Klavora« iz Maribora. Manjkalo so samo še mladi igralci z Delavskega odra, ki pa so se pripeljali, kot je bilo dogovorjeno, v nedeljo.

Pred domom so prižgali festivalni ogenj, dvignili zastavo, fanfare so naznanile pričetek revije. Naposled smo le pričeli!

»Noben slovenski gledališki zgodovinar ne bo mogel obiti dejstva, da se je 20. junija 1953 zbralo v Velenju na reviji šest igralskih skupin, ki so uprizorile tri slovenska dramska dela, od tega je dvojce del doživelo krstno predstavo. Mimo tega in dejstva, da pomeni revija začetek amaterskih igralskih skupin, ne bo pomembnega razdobja v snovanju slovenskega gledališča, ki znanstveniki in dramaturgi ne bodo mogli opustiti.«

Je dejal ob zaključku revije dramaturg SNG Lojze Filipič. Čeprav je povedal to za konec, sodijo besede na začetek revije. Znanega nemira pred uprizoritvijo so bili deležni najprej Velenjčani. Pripravili so razpravo o »Beraški operi« zahteva izrednega poguma, zelo dobrega igralskega kolektiva in izredno domiselnega režiserja. Dramatik Bertold Brecht bi lahko rekel tudi dramska podloga za igro. Ta veliki dramski zanalasč ni pisal strnjene besedila, rušil je klasič-

Dvajset let nad letvico

Silhueta nad letvico. Skok v višino je zares privlačna atletska disciplina!

Primer iz prakse

Foznam prizadeven športnik kolektiv. V tem okolju delav-
nih funkcionarjev in skromnih
športnikov so zrasli mnogi
atletski talenti. Najboljše iz te
sredine so skoraj vedno »po-
hrustala« večja društva s ši-
ršimi možnostmi in številnej-
šimi trenerji, toda delo je šlo
tudi v malem klubu naprej,
naslonjeno predvsem na mla-
dino.

In spet je v tej sredini eden
izmed atletov prerasel povpre-
ček. Povsem nenadoma. Po-
znam ga. V veliki tiskarni dela
kot strojni stavec. Priden je
pri stroju, izredno vreden pa
tudi pri treningu. Požrtvoval-
en na tekmah. Treniral je
sprint, tek 100 in 200 m. Nje-
govi rezultati so bili glede na
to, da je šele začel — mno-
go obetajoči. Toda kaj izred-
nega niso bili. Vse dokler...
Dokler ga ni na ligaškem

tekmovanju trener preizkusil
na 400 metrski progi. Tedaj je
vžgal kot komet. Zmagal je z
odličnim rezultatom. Bila je
sobota. Ves vesel je zvečer
prišel v tiskarno in kot navad-
no delal v nočni izmeni.

Drugi dan so tekmovanje
nadaljevali. Nastopil je še v
teku na 200 m in se spet od-
lično uveljavil. Miting se je
zavlekel in zadnja točka —
štafeta 4 X 400 m je bila na
sporedu z zamudo. Moj znanec
pa je moral v službo. Zato je
trenerja obvestil o tem, da v
tej zadnji točki ne bo mogel
nastopiti.

In kljub temu, da je tudi
trener resen in pošten človek,
enako vreden v službi, kakor
pri delu v klubu, ga je vendar
trenutno zapeljalo:

»Pa ne pojdi v službo! Tele-
fonično te bomo opravičili,« je
dejal.

Ples na kulturnejšo raven

V Ljubljani je bila pred
dnevi ustanovna skupščina
Plesne zveze Slovenije — nove
družbene organizacije, ki smo
jo pri nas zelo hudo pogrešali
že nekaj let. Ples se je namreč
prav v minulih letih dejavnost
v naši republiki. V močno oporo
ji bodo pri tem zlasti telesno-
vzgojni, ljudskoprosvetni in
šolskoprosvetni organi ter dru-
ge družbene organizacije. Taki
tesno prijateljski stiki bodo
zvezi omogočili, da bo lažje
ustanavljala nove plesne klube
in krožke, odvarjala nova ple-
sišča in prirejala redne plesne
vaje, plesne in strokovne te-
čajne ter domače amaterske in
mednarodne turnirje.

To so seveda samo nekatere
temeljne naloge nove Plesne
zveze Slovenije, ki je v teh
dneh pod vodstvom Bojana
Zavašnika in v tesnem sodelo-
vanju s CK LMS zaorala ledi-
no in učinkovito nakazala tudi
drugim plesnim združbam v
Jugoslaviji pot, ki naj bi zago-
tovala plesu kulturnejše mesto
in vlogo.

U. H.

Atlet pa se ni dal prepričati.
»Ne bodite hudi,« je odvrnil,
»ne morem. V tiskarni ob ne-
deljah ni zamene zame. Seve-
da, če bi bil prej povedal. Toda
tako zares ne morem.«
Se so ga prepričevali. »Gre
vendar za klub,« so govorili
in celo malo grozili.
Atlet pa je ostal trden.
Točno ob uri je bil v tiskar-
ni. Za strojem je delal kot

običajno, takole mimogrede pa
mu je ušlo: »Le kako, da tega
niso hoteli razumeti?«

In res — le kako da tega
niso razumeli?
Pripis: V klubu so spoznali,
da je imel atlet prav. Sedem
dni po tem je spet oblekel
klubski dres in postal repub-
liški prvak. Ali ni pri tem
zmagal dvakrat?

E. B.

Našli smo krivca!

To je škotski napadalec Murray, ki je jugoslovanske nogo-
metaše prikršil za plesca v polfinalu svetovnega prven-
stva na Švedskem. Le poglejte: če Murray ni bil potresel
mreže jugoslovanskih vrat z izenačujočim golom, bi naši
porazili Škote z rezultatom 1:0. S tem pa bi imela Jugo-
slavija v predtekovanju 5 točk in bi zasedla prvo mesto
pred Francijo. Namesto z Zahodno Nemčijo bi v četrtfinalu
igrala z utrujenimi Irli in najbrž postala — polfinalist!
Le oglejte si torej »krivca« — Murraya!

seveda nikakor ne zaleže za
prespano noč.

Pa vendar smo vrliga Zga-
lina po takem delu vedno zno-
va srečevali na atletskih sta-
dionih že dobri dve desetletji.
Prvič je namreč zašel med
športnike telovadnega društva
na Taboru že l. 1930, osem let
pozneje — ali natanko pred 20
leti — pa je prvič tekmoval na
nekem atletskem tekmovanju

Ljubo Žgalin

v Mariboru in dosegel svojo
prvo zmago z dobrim rezulta-
tom 170 cm.

»Ne vem, zakaj me je že od
nekaj privlačeval skok v vi-
šino. Res pa je, da me je že
kot dečka zadržala vsaka ogra-
ja ali plot in če je le bilo mo-
goče, sem jo preskočil dvakrat,
trikrat...«

Za skok v višino se je Ljubo
ogrel torej že zelo zgodaj, ven-
dar se mu tedaj še sanjalo ni,
da bo že čez leta sodil med
najboljše in najbolj priljublje-
ne slovenske atlete. To zlasti
še zaradi tega, ker je drugo
svetovno vojno prebil v ujet-
ništvu v Nemčiji.

»Na nemoten razvoj mojih
atletskih sposobnostih v mla-
dih letih torej ni bilo moč
misлити, zdaj pa terja seveda
spet svoje tudi poklic. Za tre-
ninge preostane prav malo

Športne igre »ELEKTRE«

V Mariboru se bodo od pet-
ka do nedelje zbrali na III.
letnih športnih igrah Elektre
tekmovalci elektrogospodarskih
podjetij iz vse Slovenije. Po-
merilni se bodo v atletiki, od-
bojki, namiznem tenisu, šahu,
kegljanju in streljanju. Kakor
vedno doslej, bo tudi tokrat
udeležba množična, kar so po-
kazale že prijave. Prireditelji
pa so si seveda tudi prizade-
vali, da bo tekmovanje kar
najbolje uspelo. V ta namen
so izdali še lično brošuro, v
kateri je našlo mesto tudi
mnogo zanimivosti o razvoju
in dosedanjih tekmah Elektre.

O tekmovanju bodo podrob-
no poročali.

časa. Razen redne službe se na
primer prav zdaj pripravljam
še na izpit za voznika trolej-
busa. Avgusta bo tako daleč;
saj veste, naše podjetje potre-
buje nove kvalificirane voznike,
ker se bo tramvaj pač s
časom moral umakniti s poti
sodobnejšim vozilom.

Take so torej Žgalinove
dnevne skrbi. Vsem oviram
naključ pa do sedaj le še ni
vrgel puške v koruzo! Prav
zaradi tega lahko služi za

»Mnogi menijo, da sem že za
staro šaro. Toda za zdaj še ne
nameravam odnehati, saj lahko
še vedno koristim klubu in
sebi, svojemu zdravju.«

Tak je prvak Ljubo Žgalin,
prizadeven pri delu in skro-
men med športniki. Sam pravi,
da ga bomo še srečevali in ob-
čudovali na atletskih stadionih.
Prav zato mu tudi mi ob živ-
ljenjskem prazniku — 1. julija
bo praznoval 37. rojstni dan —
želimo še kar največ uspehov
in zadovoljstva! (h)

OHO-AHA

Oho, že spet slabot To velja za naše nogometaše,
ki so se s ponovno predstavo »Zenevske tragikomedije«
(saj se še spominjate: krstna uprizoritev je bila leta
1954) v Malmöju poslovlili od švedskega občinstva. Če-
prav je bila zasedba vlog tudi tokrat — kakor pri vseh
koprodukcijah — za nas skrajno neugodna, so bili ju-
goslovanski umetniki z žogo vendar nadvse zado-
voljni, ker je objektivno občinstvo nagradilo z drobem
aplavza tudi statiste. Sicer pa — tanieme je znova
pobral nemški režiser in scenarist Herberger, nagrado
»Wilhelma Tella« (Oskarja za nogometne ostrorelece)
pa je žirija prisodila Nemcu Rahnmu. Ker je s to pred-
stavo iztekla naša švedska pogodba, so jo Jugoslavlani
mahnil v smeri domovine, pri čemer pa niso pozabili
vključiti dneva obveznega počitka v Münchnu. Ne-
pokvarjeni (fiz)kulturni delavci doma menijo, da bodo
naši igralci ta dan v Herbergerjevi domovini izkoristili
za strokovno izpopolnitev, drugi pa se spet pridružijo,
da bodo opravi v mestu piva in kupiti povsem druge
prirode, pri čemer ne pozabljajo zagotavljati, da je
švedska valuta ena najtrdnjših na svetu.

Aha, pa še ena filmska. Verjetno veste, da snemajo
v Beogradu in Vojvodini tuji filmarji napet in drag
film po napetem in nič manj dragem Tolstojevem roma-
nu. Sedaj pa se je delo nenadoma ustavilo. Prišli so
namreč tako daleč, ko mora glavni junak s konjem
skočiti z mosta v drvečo reko. Ker so za ta podvig
izbrali kakih 40 m visoki pančevski most, glavnega ju-
naka ne morejo nikakor prepričati, da bi skočil. Dvoj-
nika pa nimajo. Vendar ga pa sedaj že iščejo. Pisali so
tudi v Ljubljano Plavalni zvezi, da se naj pogovori
svojimi skakalci v vodo. Nagrada — 300.000 dinarjev. Pa
tudi skakalci se oklevajo. Pravijo — sam bi morda še
skočil. Toda kdo ve, kako se bo v zraku vedel konj. Kaj
pa, če pade name? Tako — in sedaj še zmeraj ni nobe-
nega rezultata. Kljub temu, da je dokazano, da je ska-
kanje v vodo visokokvalificirana športna (in filmska)
dejavnost.

Oho, kaj pa to? O atletih Kladivarja smo slišali že
toliko dobrega, sedaj pa... Na republiškem prvenstvu
v Celju niso mogli postaviti štafete 4 X 400 m, tako da
je Maribor zmagal kot edini udeleženec. In kakaj? Brali
boste kot kriminalni romani: najprej je bilo šest kandi-
datov za štafeto. Potem je deževalo vse močnejše in sta
dva odšla domov. Preostali so trije »asi« in en mladinec.
»S tem pa ne bomo tekli,« so dejali dobri trije. »Preveč
bi se morali truditi za prvo mesto. Rajši sploh ne bomo
nastopili!« In res niso. Skoda le, da na prvenstvu niso
delili diplom tudi najbolj vzornim športnikom (po misel-
nosti). Tem trem Kladivarjevim atletom to priznanje
gotovo ne bi ušlo.

Aha, pa še odbojarska. Mladiči mariborskega Bra-
nika, ki so bili v vseh letošnjih tekmah zvezne lige po-
raženi, so sklenili v drugem delu prvenstva delati dru-
gače. Kot prva žrtev jim je prečkal pot v mariborskem
Ljudskem vrtu državni prvak Crvena zvezda. Toda kaj
zato. Kjer je volja, tam je pot. In Branik je prestrašene
Beograjkance, ki so prišli v mesto ob Dravi pravzaprav
na weekend, po vseh pravilih stresel iz hlač. 3:0 je bil
rezultat. »To je krivica,« so po tej hladni prhi izjavili
prvaki. »Tako silovito navali na nepravilnega favorita.
Priznali se bomo.«

In so se zares. Toda ker takega člena v paragrafih
ni, so v obrazložitvi navadili slabo sojenje. Jasno — kjer
je poraz, tam se najde tudi izgovor!
Pa brez zamere!

Vojska se bo morala bržčas umakniti, da bi
ohranila živo silo in da bo toliko sovražnika
kje drugje, kakor se bo spet lahko povrnila.
Ta novica je udarila Ostoju po glavi. Spet
prihaja sovražnik. Nemci, ustaši. Spet bodo
zagorele vasi, spet begunci in peklensto trp-
ljenje. Suženstvo. Miček v suženstvo, pod
ustaški nož? Tega nikoli, niti za živo glavo.
Rajši s svojimi, pa bodi, kar hoče. To je
odločeno. Tako ne more dalje, ne more več
ne na levo in na desno, marveč naravnost
— za svojimi, za Danilom. Če ni drugega,
e, tedaj umrmo kot moške, da bodo vsaj
vedeli, zakaj. Naj vidijo psi, da nismo
prodane psce in da imamo tudi mi prekleto
trde betice.

Ampak on ni več za napade in dolge po-
hode. Tako je rekel Danilo, čeprav je Ostoju
nasprotoval. Zato pa pojde v bolnišnico,
stražil bo in pomagal, kjer in kakor bo
treba. Tudi debeljačo bo odgnal tja. A Miček
— eh, tale Danilo pa res na vse misli —
Miček bo pri njem, pri Danilu, v štabu,
njegov kurir. Danilo vé, kaj je Miček svo-
jemu dedku Ostoju, zato bo skrbel zanj. Da-
nilo vse to ve, on čustvuje bolj kakor kakšna
mati, on je najnežnejši in najodločnejši va-
ruh, da mu enakega ni na svetu, on, Da-
nilo, tako rekoč njegov najbližji.

Beločenci Ostojevih čvrstih oči sta se malce
ovlažili, polt mu je še malo bolj potem-
nela. Spet je pritrjeno pogledal Mička, skri-
vajoč oči za spuščanim svodom ščetinastih
obrvi. Zdajci je začutil, da je ves vzdrhtel.
»V Razdolu ti bo dobro,« je rekel, trdeč
se, da mu glas ne bi izdal razburjenja. »Da-
nilo bo pazil nate kakor na s.m.a. A ti ne
bodi len, poslušen bodi, to je vojska.«

Miček je s pohlepno odprtim, usti upjal
njegove besede, katerih pomen se mu je
ostro zarezaval v spomin in slikal v domi-
sljivi bujne prizore novega, razburiljivega
življenja med partizani. Zlasti ga je opaja-
la misel na reko, ki tiče skoz Razdolje, ti-
hotna, zelena in globoka. Vse poletje se
lahko koplješ v nji in prav to je njegov
davi sen. Reka in k temu še konj, vitek
in visok, ki s lovito stresa grivo in ponosno
vzdiguje rep. — saj je že videl partizanske
kurirje, kako dirjajo na konjih po romirski
pokrajini. Oči so mu poblisovale v žaru
novega navdušenja.

Tedaj se je Ostoja spomnil, da je nekaj
pozabil, nekaj, kar bi bil moral ponesti
opravičiti, da bi bilo jutri zarana vse nared
za odhod. Ozrjal se je naokoli, iskal s po-
gledom po kolibi in se spraševal, kaj bi
pač moglo biti. Nato je pogledal za ognjišče
in že se je domislil. Da, to je tisto, na kar
bi bil skoraj pozabil. Vzpel se je in vzel
iz za zapeka stare, ponošene čevlje, ki so
se sušili ob ognju in izparevali hudi zadah.
Ko se je bil danes vračal iz Razdolja, je

Istočasno se je pred Mičkom zabliškal
drugi bajonet.

Stirje nemški vojaki v zelenkastih, krat-
kih bluzah, ki so jim segale do pasu, so
izpod sivih čelad zabodeno gledali vanju.
Dva z razkorakenimi nogami sta namerjala
cevi svojih pušk obema v prsi, druga dva
pa sta jima pritaknila bajoneta k trebuhu.
Štiri zelene prikazni, kakor da so padle z
neba, štirje pari zelenih, volčjih zenic, ki
so se hudobno lesketale.

Eden izmed njih je rekel čisto po srbsko:

KDO JE IZDAJALEC?

en čevljev docela doslužil. Gornje usnje je
popustilo, prsti so mu pokukali na plano
in voda in mokrota sta vdirali v čevlje. Zdaj
mora škarpe zakrpati, saj kako bo sicer
opravljal vnanjo, stražno službo.

Našel je tanko nit, ampak igla se je ne-
kje zataknila. Prebrskal je škatlico z drob-
njavjo, našel jo je na okencu. Pogledal je
tudi po polici, tipaje s prsti.

»Fant moj, ali si kje videl tako glo?«
Vražja reč, kakor da se je v zemljo zarila.
A še včeraj sem z njo... da je nisi ti vzel?
... Hej, Miček, ... ali je nisi ti... ali me
slišiš, mali?«

Miček ga ni poslušal in ga sploh še po-
gledal ni. Šinil je pokonci, strmel je v vr-
ta, od koder je — tako se mu je zdelo —
slišal nekakšne sumljive šume. Ostro je
napel ušesa. Kakor bi mačka hodila onkraj
vrat, nato pa vedno razločnejši glasovi.
Zdaj je slišal tudi pridružene glasove, čudne,
nerazumljive.

Planil je kakor iz uma.

»Dedek!«

Tisti mah je strahovit tresk odpanil
vrata. Hladen val zraka je vdiril v kolibo.
Ostoja se je kar prepozno obrnil. S prsni
je naletel na konico šiljastega, ostrega ba-
joneta.

»Roke kvišku!«

»Samo gani se, pa dobiš nož v čreva.«
Tista dva s puškama sta pristopila in ju
preiskala.

Miček je začutil kose ledu v nedrjih.
Zelena prikazen mu je segla z roko pod
srajco. Nato mu je šel vojak z roko po
hrbtu.

Stal je kakor mrtev. Nosnice so upijale
nekakšno zasoplo hrupno puhanje, začutil
je nekakšne tople dihe, nekakšno neodum-
ljivo podhrtevanje.

Tedaj je počasi odprl oči. Vroča, ostrba
bolečina mu je prešinila čelo. Misli je, ga
omedlevala. Temne senice so se gibale okoli
nje in šumele kakor glasovi pred smrtjo.
Ko se mu je zazdelo, da bo omedlel, se je
drznil vnovič pogledati skozi trepalnice.
Neko obličje, posuto z drobnimi rdečaka-
stimi pegami, je migotalo pred njim s svo-
jimi brezkrvnimi ustnami. Besed ni; raz-
umel, je pa močno čutil, kako ta nezna-
na prikazen golta in oohava s svojim straš-
nim gobcem njegovo ohlajeno, onemoglo
telo. Nato je videl mračne, nedoločne senice,
kakor vrtoglavo dirjajo od daleč njemu na-
proti, postajajo bolj in bolj jasne, dokler
se napolnijo iz brezna ne pojavi Petrov lik
— Peter se maje na nogah, ki podrsava-

jo, kakor bi stal na poledici, Peter ječi in
joka kakor otrok, obrača se in se preme-
tava na tleh, prosiče iztoza roke k čast-
niku, ki drži goloba na levici, nato pa po-
skoči, obrne beločenco, se zgabi z roko za
trebuh, pade vznak, na njegovo glavo spla-
huta glob in začne s krili opletati po
zemlji.

»Roke dol!«
Fritz Rosten je glasneje ponovil:
»Ti, mali, spusti roke. Ne boj se, nič hu-
dega ti nečemo.«

Miček se je namreč tresel po vsem
životu. Roke so mu drgetale v zraku, oči pa
je imel zaprte. Rosten je pristopil, za roke
ga je prjel in jih z močnim gibom pahnil
nizdol. Miček je tisti mah zajecal, se bli-
skovito zdrnil in spregledal.

»Tako. Zdaj pa konec norosti!«

Stenj v svetilki je vzplapolal in ob moč-
nem dotoku petroleja je svetloba obsijala
kolibo. Vse stvari so dobile nekakšno ne-
stvarno, zlatičasto barvo.

Fritz Rosten se je obrnil k Ostoju:

»Bandit?« je preteče vprašal.

Slovesen svetniški mir je žarej iz Ostoja.
Nad njegovo glavo je lebdele močna, žolta
polkrožna svetilka kakor zlat obstrat. Samo
njegovo koščeno lice je bolj in bolj tem-
nelo in dobivalo barvo zemlje. Stal je
vzravnan, z rokami ravnodušno povešenimi
vzdolž bokov, v debelih volnenih nogavicah.
Če bi bil kdo natančneje pogledal v nje-
gove brezbrzane, zmedene oči, bi bil od-
kril vihar v duši.

»Bandit?« — Rosten je stisnil ustne.

Ostoja je počasi odkimal. Rosten je ta-
koj nato pokazal z roko v kot za vrati.

»A tistole tam?«

Tam je počivala Ostojeva puška, prislo-
njena k zidu. Jermen mauserice se je bil
odtrgal in Ostoja je namesto njega prpel
vrv. Pogledal je izpod čela v kot, ampak
tako, kakor da meri razdaljo in ugiba, ko-
liko časa bi bilo treba, da bi skočil k nji
in se vrgel v neenak boj.

»Tole imam za obrambo. Osamljen živim
v tej puščavi, zato moram imeti orožje.«

Rosten se je prezirljivo zarežal. Neku
vojak mu je podal Ostojovo čepico, ki jo
je našel na polici. Pri tem je vzkliknil:

»O, la-la!«

Rosten si je ogledal peterokrako zvezdo.

»Tip-top!« je rekel vojak.

Rosten je pomahal s čepico pred Ostojev-
vim očmi.

»Nemara je tudi tale za lov?«

V odprtih ustih je svetloba zatrepetala na
žoltih, nagnitih zobeh. Ostoja je molčal in se
ni ganil, misli pa so mu blodile daleč. Nje-
gova premostitev se je čudovito razblinjala
v željo, da bi utonil v globoko, odrešeno spa-
nje. Njegove očesne dupline so se spreme-
nile v dvojne sinjine, vlažnih jamc, roke so
mu komaj opazno drhtele.

Fritz Rosten je tiho sopol, Ostojovo kapo
je vrgel na tla in jo teptal s čevlji.

»Konec!« je rekel. »Nimamo dosti časa.«

Njegova namera je bila očitna. Z gnusom
je odvrnil glavo in že je dal znamenje vo-
jaku, ki je stal ob Ostoju z bleščočim bo-
dalom v rokah. Vojak je molče priklinal in
odločno zavijtel bodalo.

Mahoma je Rosten spremenil obraz.

»Stoj!« je rekel. Oči so mu lokavo zasi-
jale. Nato je zavnel njegov glas pomirljivo
prijateljsko:

»Stari, ne bomo te ubili. Ponujam ti pri-
ložnost, da si rešiš glavo. Odvedi nas v Dol-
je Gorovo, potem pa kamor te je volja.«

Ostoja je iznenadno zardel. Nesluteno
obilje krvi mu je privrelo iz vseh žil in mu
planilo v lica. Nemec je mislil, da se je
zgodi čudež. Glavo je obrnil na levo in
močnejše stisnil ustnice, kakor da ni prav
slišal. Po strani in osuplo je pogledal Ostoja.

»Gnoj fašistovski!«

Ostoja je to izgovoril razločno in mirno.
Nato se je zamajal, ker se mu je zazdelo,
da se je osvetljena koliba zamajala in izgi-
njala. Rosten ga je zabodeno gledal. Za tre-
nutek se ni znašel. Tole živo, koščeno in
jasno obličje, ki neustrašno in zakravnjeno
stmi vanj — mar ni to nestvaren odsvit
smrti, prečudna mešanica kljubovanja in iz-
ginjanja?

Kmalu nato so se mu ustne spadle ve
grozi, život se je uvil nazaj, kakor da bi se

DELA VSKA ENOTNOST * GLASILO SINDIKA TOV SLOVENIJE * LETO XVII. * CENA 20 DIN ** 26. JUNIJA 1958 ** STEV. 27. ☆ STRAN 2

DOGODKIV SVETU OD TEDNA DO TEDNA

V Kairu so predstavniki Jugoslavije in Egipta podpisali več gospodarskih sporazumov: o blagovni izmenjavi, o investicijskih poslih in znanstveno-tehničnem sodelovanju. Blagovna izmenjava se bo povečala, razvil se bo turizem, obe deželi bosta medsebojno izmenjali razne strokovnjake in tehnične izkušnje. Razgovori o teh sporazumih so potekali v zelo prijateljskem duhu.

Napredni indijski časopis »National Herald« je objavil članek pod naslovom »Jugoslovanski socializem, v katerem priporočam vsem socialistom na svetu, naj proučijo program ZKJ. Družbena in gospodarska vsebina jugoslovanskega socializma zasluži pozornost vseh njegovih kritikov in prijateljev, zaključuje časopis.

Čeprav so se voditelji štirih velesil domnili, da bodo obdržali potek priprav za konferenco na najvišji ravni v tajnosti, so ta sklep najprej prelomili Rusi, za njimi pa še Američani in Angleži. Sovjetski časopisi so objavili predloge za dnevni red konference, ki jih je sovjetska vlada poslala zahodnim državam. Ta predlog obsega med drugim prenehanje jedrskih poskusov, prenehanje uporabe atomskega orožja, ustanovitve neatomskega področja v srednji Evropi.

Sporazum med Francijo in Tunizijo o umiku francoskih čet iz notranjosti Tunizije je naletel na hudo kriz pri francoskih kolonistih v Alžiriji. Vsealžirski odbor narodne rešitve je imel tajno sejo, na kateri so obravnavali to vprašanje, niso pa izdali nikakršnega sporočila.

Francoska vlada je odobrila 60 milijard frankov novih kreditov za vojno v Alžiriji. Do tega povečanja kreditov je prišlo zategadelj, ker so Alžirci začeli z obširnimi ofenzivami proti francoskim vojaškim postojankam. Če dodajamo veljala alžirska vojna Francijo dve milijardi frankov dnevno. Da bi dobila denarna sredstva za povečanje vojnih izdatkov v Alžiriji in da bi ustalila notranje gospodarstvo, je de Gaulleova vlada razpisala notranje posojilo. Do zdaj so francoski državljani vpisali 50 milijard frankov posojila.

Dag Hammarskjöld, glavni tajnik Združenih narodov je na poti iz Libanona obiskal tudi Izrael, Jordanijo in Egipt, kjer je imel razgovore z voditelji omenjenih držav.

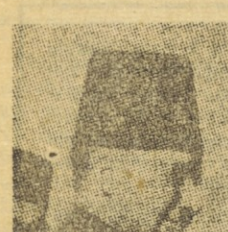
Alžirska Fronta narodne osvoboditve je sporočila, da bo v tujini kmalu ustanovljena neodvisna alžirska vlada.

Večina v Centralnem komiteju Socialistno-demokratske stranke Italije je se opredelila za sodelovanje v vladi s krščanskodemokratsko stranko. Pričakujejo, da bodo kmalu sestavili novo vlado iz predstavnikov krščanskih demokratov in socialistov. Predsednik vlade bo verjetno glavni tajnik Krščansko demokratske stranke Fanfani.

Posebni odbor OZN za Madžarsko se je sestel na izredni zaprti seji, da bi proučil položaj, ki je nastal po usmrtni Imre Nagya in njegovih tovariših.

V političnih krogih Združene arabske republike vlada veliko zanimanje za obisk predsednika Naserja v Jugoslaviji. Pričakujejo, da bo ta obisk še bolj utrdil prijateljstvo med dvema neodvisnima državama. Predsednik Naserja bosta spremljala minister za zunanje zadeve in minister za predsedniške posle.

Podpis nenapadne pogodbe med vsemi državami, odpravo raketnih izstrelitev in drugo. Ameriški predlog dnevnega reda pa vsebuje razen prepovedi jedrskih poskusov tudi nadzorstvo nad proizvodnjo atomskega orožja, združitve Nemčije, odpravo cenzure in radijskih motenj, izboljšanje mednarodnega sodelovanja itd.

Predsednik Tunizije Habib Burgiba

Francija in Tunizija sta sklenili sporazum o umiku francoskih čet iz notranjosti Tunizije. Od slednjaj bi ostala francoska vojska le še v pristanišču Bizerti.

Glavni tajnik Združenih narodov Dag Hammarskjöld je obiskal Libanon, da bi spoznal na kraju samem stanje, ki vlada v deželi in proučil možnosti za načrtovanje libanonskih mej. Libanon namreč napada Združeno arabsko republiko, da podpira upornike. ZDA in Velika Britanija pa se pripravljata, da s svojimi oboroženimi silami posredujejo v državljanski vojni v Libanonu.

V Tuniziji so se sestali na konferenci predstavniki vseh treh severnoafriških dežel, Tunizije, Alžirije in Maroka. Razpravljali so o pomoči alžirskemu osvobodilnemu gibanju.

V Pragi je bil kongres KP Čehoslovaške. Na njem je sodelovalo 1400 delegatov in 50 predstavnikov tujih KP. Sekretar CK Viljem Široki je v govoru napadel Jugoslavijo in program ZKJ.

V Parizu se je sestal svet Atlantskega pakta. Na njem so razpravljali o odnosih med vzhodom in zahodom in luči najnovejših dogodkov, to je objavi sovjetskih predlogov za konferenco na najvišji ravni in usmrtni Imre Nagya na Madžarskem.

Odnosaji med ZDA in Združeno arabsko republiko so se zelo poslabšali zaradi dogodkov v Libanonu. Prej je kazalo, da se bo stanje med obema državama izboljšalo, vendar pa so ameriški politiki zadnje čase vse bolj napadali Združeno arabsko republiko, da podpira libanonske upornike. Kar je pripeljalo do sedanje zaostritve med obema državama.

ZAR - nova sila na Bližnjem vzhodu

Dve bližnjevzhodni arabski državi, Sirija in Egipt, sta letos februarja napravili zgodovinski korak — združili sta se v eno republiko. Njuna hitra odločitev je svet nekoliko presenetila, toda obe državi sta se nanjo pripravljali dalj časa in sta imeli za to tudi vzroke zgodovinskega, političnega in gospodarskega pomena.

MEJNIKI NASTAJANJA ZAR

- Egipt - 1952: padec monarhije
- 1953: razglasitev republike
- 1955: sirska-egiptovska obrambna zveza
- 1957: carinska in ekonom. unija Sirija-Egipt
- Sirija - 1941: razglasitev neodvisne republike
- 1955: sirska-egiptovska obrambna zveza
- 1957: carinska in ekonom. unija Sirija-Egipt
- 1958: razglasitev Združene arabske republike

Po streljih v Budimpešti

Malokateri dogodek je tako močno vzbudil vso svetovno javnost, kakor novica, da so v Budimpešti obsodili na smrt in ustrelili bivšega predsednika vlade Imre Nagya in še nekatere njegove tovariše. Na tačen sojenju so jih obdolžili, da so bili »na čelu reakcionarnih sil in da so skušali s pomočjo imperialistov uničiti Ljudsko republiko Madžarsko.« V obrazložitvi sodbe tudi stoji, da so se Nagy in drugi obtoženci povezali s tujimi imperialisti v skladu z njihovimi revizionističnimi in buržuazno nacionalističnimi stališči, ki so ga izpovedovali že prej. V uradnem sporočilu o obsodbi so prav tako trdili, ki ciljajo na Jugoslavijo, češ da je podpirala Nagyjeve delovanje v času, ko je, ob znanih dogodkih novembra 1956, poskušal zatočišče v jugoslovanskem veleposlaništvu. Take trditve je naša vlada že odbila kot popolnoma izmišljene. Tako podtikanje ima očitno namen podpreti sedanjo protijugoslovansko gonjo. Saj je madžarska vlada v času, ko je Imre Nagy zapušal jugoslovansko veleposlaništvo, uradno potrdila, da ne namerava Nagya kazensko preganjati zaradi njegovega delovanja in da mu bo omogočila prosto vrnitev domov. Kakor vemo, so ga namesto domov, sovjetski oficirji odpeljali kljub sporazumu, v Romunijo.

Usmrtni Imre Nagya in drugih je vzbudila val ogorčenja po vsem svetu. Mnogi predstavniki vlad, političnih in drugih organizacij, pa tudi številni javni in kulturni delavci so v svojih izjavah ocenili to usmrtno kot nečloveški postopek. Velik del svetovnega časopisja prinaša vse te dni obširne komentarje, v katerih obstoja to početje in ga označuje kot vrnitev na stare stalinistične metode. Vođa britanskih laburistov Gaitskell je dejal, da je ta usmrtni akt strahopetne maščevalnosti.

Mnogi razlagajo, da imajo sedanji madžarski dogodki namen zaostriti odnose vzhodno evropskih držav z Jugoslavijo in zastrašiti prebivalstvo v vseh teh deželah. Vplivni indijski časopis »Hindi« je objavil takole poročilo: »Očitna je zveza med to usmrtno in prepričanje z Jugoslavijo, ki zahteva pravico, da gradi socializem na svoj način, brez kakršne koli ukazovanja. Ne bomo se zmotili, pravi dalje časopis, če trdimo, da je smrtna kazen nad Nagyem izrečena zato, da bi služila kot opomin drugim deželah

zavi sta se nanjo pripravljali dalj časa in sta imeli za to tudi vzroke zgodovinskega, političnega in gospodarskega pomena.

V trenutku, ko je smrtonosno orožje treh napadalcev — Angleže, Francije in Izraela — začelo rušiti egiptovska mesta in ubijati ljudi, je bila Sirija takoj pripravljena pomagati svoji zaveznici. Prav to odločno stališče je po suški krizi povečalo medsebojno zaupanje v obeh arabskih državah in po znamenito reku »V slogi je moč« pospešilo natančnejše načrte za najtesnejše sodelovanje, za skupno prihodnost v eni državi. Preden pa so zamisel uresničili, je Sirija doživela podobno izkušnjo kakor Egipt s Suezom. A to je že drugo poglavje.

V praznem prostoru, ki sta ga zapustili Angleži in Francija, se je pojavila nova velika sila — Amerika. Njenega vstopa v bližnjevzhodni svet ni bremenila stara osvobodilna kolonialistična politika, čeprav so ga sprožili isti nameni kakor pri obeh drugih zahodnih velikih silah, to je z gospodarskega stališča iskanje petroleja in novih tržišč, s političnega pa pripravljanje blokovskih in vojaških postojank. Spočetka so Američani računali tudi obsoditi napad svojih zaveznice na Egipt. Ko pa so začeli napolnjevati »prazni prostor«, se je ameriška smer izkazala kot stara zahodna kolonialna politika v novi, se pravi v neokolonialistični, ameriško obarvani obliki. Ostro potegniti blokove meje, potisniti čim več arabskih držav v zahodne vojaške okvire in jih izrabiti kot manevrsko področje za blokovo tekmovalstvo — to so bila osnovna načela ameriškega prodiranja na Bližnjem vzhodu. Razumljivo je, da Američani glavnega udarca niso mogli usmeriti proti Egiptu, saj je sudeška zadeva očitno pokazala, kakšna previdnost je potrebna to.

Namenili so ga Siriji, proti neodvisni republiki, ki tvori drugo zelo močno krilo arabske fronte neodvisnosti in enotnosti. Prilisk — hladna vojna v najhujši obliki — je bil tako hud, da je Sirija zaprosila Egipt za vojaško pomoč in jo tudi dobila. Ponovno se je izkazala moč prijateljstva obeh držav in pospešila načrte, ki sta jih pripravljali. Združena arabska republika se je tako rodila prej, kakor so na splošno pričakovali v svetu.

Nedvomno je imel ta korak obeh arabskih držav izpodbudne posledice za ves arabski svet, poleg tega pa si je nova močnejša in večja država pridobila važnejšo vlogo v mednarodnem življenju. Z natančnejša stališča je odprl vrsto možnosti za hitrejši gospodarski in kulturni razvoj obeh zaostalih dežel. Spočetka je bilo dosti neujetnih pripomb v svetu, češ razlika med obema deželama je prevelika; tako na primer so v Egiptu v glavnem pospravili s fevdalizmom, medtem ko je v Siriji še precej njegovih ostankov, v Siriji je v veljavni privatni kapitalistični sistem, a v egiptovskem gospodarstvu je prevladovala država kot organizator itd. Res, težav je dovolj, a kje jih ni! Dejanski možnosti za napredek je v novi državi na pretek.

Tako Sirija kakor Egipt sta bili kot posamezni državi zagovornici miru, sožitja in sodelovanja med narodi. Zaradi te njune usmerjenosti je Jugoslavija že nekaj časa z vsako posebej gojila prijateljske stike, imela z njima živahne trgovinske in druge gospodarske odnose in se je v mednarodnem planu z njima večkrat znašla na isti strani kot tolmač podobnih prizadevanj. Prijateljski stiki z Egiptom so se še posebej razvili po državniških razgovorih med Titom in Naserjem pred dvema letoma. Obsežni gospodarski sporazumi, ki je bil sklenjen nedavno, je samo do-

le-ta porušila možnost zblizljanja med socialisti in komunisti, za kar sta se obe KP zadnje čase toliko prizadevali. V italijanskem parlamentu je ostala KP osamljena, ker so se tudi socialisti pridružili splošni obsodbi budimpeštanskih dogodkov. Socialistični senator Sansone je ob tej priložnosti dejal: »Madžarski dogodki še bolj utrjujejo prepričanje, da sta socializem in svoboda neločljiva, kar dokazuje, da si mora vsaka dežela dati lastno politično obliko. Predvsem pa ti dogodki poudarjajo nujnost take politike, ki bo odstranila razdelitev sveta na dva bloka.«

Seveda so dogodki v Budimpešti negativno vplivali tudi na zblizevanje med vzhodom in zahodom. Tistim krogom, ki si takega zblizjanja ne žele, je to prišlo prav kot izgovor za povzdigovanje nujnosti politike močne roke. To je zlasti očitno prišlo na dan v izjavah nekaterih predstavnikov zahodnonemških političnih krogov. Le-ti so izkoristili Nagyjevo usmrtno kot dokaz, da je vsako prizadevanje za zblizevanje z vzhodom nesmiselno. Zaradi obsodbe na Madžarskem so se znašli v težkem položaju tudi zahodno nemški socialdemokrati, ki so postavili zahtevo po poboljšanju odnosov s Sovjetsko zvezo celo v volilni program pokrajinskih volitev.

Kakor poročajo, so odgovorni državniki na zahodu, med njimi tudi Eisenhower mnenja, da pomenijo dogodki v Budimpešti veliko oviro za zblizevanje stališč med vzhodom in zahodom.

Razumljivo je in pričakovati je bilo, da bo edinele časopisje v deželah vzhodne Evrope pozdravilo usmrtni Imre Nagya, ki ga kajpada povezuje z napadi proti jugoslovanskemu »revizionizmu«.

kaz več za nenehno razvijanje različnih stikov med obema državama. Pa tudi sodelovanje Jugoslavije s Sirijo ima trdne korenine. Trgovina narašča iz leta v leto, poleg tega je sodelovanje naših strokovnjakov pri gradnji velikih javnih del že tradicionalno v tej deželi. Izgradnja glavnega sirskega pristanišča Letakije, izsuševanje močvirij El Gaba, vrtnanje arteških vodnjakov v pušavskih pokrajinah — to so znane jugoslovanske usluge sirskega gospodarstvu. Obiski parlamentarnih delegacij, predstavnikov strank in posameznih državljanov so prav tako prispevali k poglabljanju sodelovanja med Sirijo in Jugoslavijo.

Združena arabska republika ima v Jugoslaviji dobrega prijatelja, posebej še zato, ker imata obe državi podobne probleme v svojem notranjem razvoju, ker imata podobne nazore o temeljnih vprašanjih v mednarodnih odnosih in ker imajo narodi naše države globoko razumevanje za življenjsko pot egiptovskega in sirskega ljudstva. Tako mi kakor oni smo si pridobili svobodo in neodvisnost z dolgotrajnim bojem in velikimi žrtvami, tako mi kakor oni se nenehno branimo zdej tega, drugi drugega, blokovega pritiska in najrazličnejših oblikah. Zaradi takih podobnosti v razvoju Jugoslavije in Združene arabske države je razumljivo, da se prijateljstvo med njima poglablja in utrjuje, vendar pa bodo le nenehna prizadevanja za solidno sodelovanje z obeh strani prinesla trajne sadove.

Primitivizem

Na Kitajskem so nedavno tega obsodili kot nemarksistično dosedanje uradno tezo, da je treba kontrolirati prirastek prebivalstva. Ob tej priložnosti je nastal pregovor: Kjer je dosti ljudi, je tudi dosti možnosti za vse stvari. Potem so pa začeli ta pregovor uporabljati tudi v praksi. Obsedeni od velikih stvilk so tudi na Kitajskem začeli širiti novo geslo: Z našimi pridnimi rokami, pametnimi glavami, posebno pa še, ker nas je toliko, lahko storimo vse bolje. hitreje, več in bolj ekonomično to pa pomeni, da smo lahko prvi na svetu. To geslo ponavljajo že tedne in tedne po vseh časopisih in podčrtavajo, da je prišla zdaj na Kitajsko vrsta, da postane prva država v svetu. Da bi pa to dosegli, je treba popre neusmiljeno zatirati povečevanje domačih in tujih kapitalističnih strokovnjakov. V tej zvezi so začeli širiti govorice, da največ izumov v zgodovini niso odkrili šolani ljudje, temveč taki, ki niso imeli šolskih kvalifikacij in celo nepismeni. V dokaz za to jim služijo domači primeri, ko so mnogi sedanji kitajski izumitelji spopadli tehnične pripomočke brez šol. Nekateri niso bili niti po vsem pisarni. Pravijo tudi, da kaj ne bi mogli storiti navaden kmet tistega, kar lahko stori profesor, saj so njegovi organi prav taki kakor profesorjevi.

Na podlagi takih »anatomsko marksističnih« analiz z nestrpnostjo pričakujejo novo obogatitev marksistične misli, kajti enačenje profesorjev s kmeti pomeni, da je na Kitajskem 600 milijonov profesorjev.

NAŠ KOMENTAR

Konferenca šefov vlad štirih velikih sil (Sovjetske zveze, Združenih držav Amerike, Velike Britanije in Francije) ali, kakor jo pogosto imenujejo, sestanke na najvišji ravni, spada nedvomno med osrednja mednarodna aktualna vprašanja sedanjega časa. Idejo za to konferenco je dala, kakor vemo, sovjetska vlada lani novembra z znanim pismom bivšega predsednika Bulganina ameriškemu predsedniku Eisenhoweru.

To zamisel je svetovno javno mnenje tako odločno in iskreno pozdravilo, da je kmalu postalo očitno, da odgovorni državniki, ki kaj dajo na svoj sloves in javnem mnenju, ne morejo več nazaj, četudi bi hoteli. Saj danes si ne moremo niti zamisliti državnika, politične skupine ali vlade, ki bi se javno zavzemala za vojno. Seveda je pa drugo vprašanje, ali so tudi njihovi postopki taki, da dejansko slabijo vojno nevarnost. Odziv javnega mnenja na predlog o konferenci sam po sebi dokazuje marsikaj. Predvsem potrjuje, da je človeštvo zaradi neprestanega oboroževanja, zaradi nasprotij med dvema blokoma in zaradi kopice neresenih vprašanj prišlo v tako zagato, iz katere skoraj ni moč najti izhoda. To nadalje dokazuje, da je v svetu dozorelo spoznanje, da bi vsaka prihodnja vojna z orožjem, kakršno je že zdaj na razpolago, pomenila uničenje sveta. In končno, iz tega lahko sklepamo, kako zelo je človeštvo naklonjeno miru in zato tudi tako brez pridržkov podpira vsako zamisel, vsako pobudo, ki ima za cilj vsaj nekoliko odstraniti, če ne popolnoma odpraviti napetost, ki kakor mora visi nad sodobnim svetom.

Seveda pa so nasprotja v svetu prehuda, preveč globoke prepade je že skopala dolgotrajna hladna vojna med obema blokoma, preveč nezaupanja je že posejala med narode, da bi bilo mogoče vse to čez noč spremeniti

in doseči korenito izboljšanje odnosov v svetu. Treba je iti počasi in previdno, korak za korakom, odstranjevati s poti najprej manjše ovire, reševati taka vprašanja, ki so že zrela za rešitev in šele nato se lotovati težjih, bolj zapletenih vprašanj. Predvsem pa je važno izogibati se vsega, kar bi še bolj omajalo, še itak rahlo medsebojno zaupanje med narodi in ustvarjalo nove težave, nove spore, še preden so stari poravnani in spravljeni s poti.

Dolga pot do vrha

Mar je šel v tej smeri mednarodni razvoj od tedaj, ko je prišla pobuda za sestanke na najvišji ravni? Bojimo se, da žal ne vselej. Samo bežen pogled nazaj nam bo to dovolj jasno pokazal. Še letos spomladi je medsebojno zblizevanje med vzhodom in zahodom vsaj toliko napredovalo, da so se štiri velesile le zedinile o tem, kako bodo tekle priprave za konferenco šefov vlad. Zmislili so se o pripravljanih sestankih treh zahodnih veleposlanikov s sovjetskimi zunanjimi ministrom v Moskvi. Dogovorili so se tudi, da se bodo za njimi sestali še zunanji ministri vseh štirih držav, ki bodo dokončno pripravili tla za čimbolj uspešen sestanke na najvišji ravni.

Jugoslavija je ob tej priložnosti skupno z nekaterimi drugimi državami zagovarjala misel, da bi na tem sestanku sodelovali tudi predstavniki tistih držav, ki niso vključene v bloke. Njihova udeležba bi nedvomno dosti prispevala k zgleditvi nasprotij in odpravi nezaupanja, ki vlada med blokovskimi silami. Kazalo je, da so glavne ovire za sklicanje sestanka vendarle odpravljene. Po vsem

svetu je bilo čutili olajšanje, in upanje v vsaj delni uspeh tega sestanka se je okrepilo. Toda le za malo časa. Kmalu so se v svetovni areni začeli pojavljati dogodki, drug za drugim, ki so spet zastirali komaj za silo očiščen ozračje. V Indoneziji je prišlo do upora proti zakoniti vladi, ker je le-ta zastopala in izvajala neodvisno smer zunanje politike, ne da bi se vključila v kateri koli blok. Nevarnost je predstavljalo neprikrito tuje vmešavanje v notranje zadeve te dežele.

Alžirskemu žarišču vojne se je pridružila še napetost med Francijo in Tunizijo. K neustojenosti so prispevali tudi razni dogodki v deželah južne Amerike, ki so bili prav tako posledica tujega vmešavanja. Potem je nastopila kriza v Franciji, ki je pripeljala na oblast de Gaulle. Na Cipru je nastal spor med Turki in Grki. Upor v Libanonu pa je privedel stanje v tej deželi do roba tujega oboroženega poseganja v boj med vlado in opozicijo. Jabolko razдора je postalo celo območje ob tečaju in pa tudi vsemirski prostor. V Atlantski zvezi so kljub splošni težnji po miru snovali načrte o postavljanju raketnih izstrelitev in atomski oborožitvi zahodnonemške armade. Priznati je treba, da je v tem času prišlo od Vzhoda nekaj takih potez, ki so pomirjevalno vplivale na mednarodni položaj in odpirale možnosti za ugodno rešitev vsaj nekaterih vprašanj. V mislih imamo odločno sovjetske vlade o prekinitvi jedrskih poskusov in poljski načrt Rapackega o neatomskega pasu v Srednji Evropi.

Kljub temu je na temnem ozorju mednarodnih odnosov le ostalo nekaj svetlih točk, ki so vzdrževale upanje v dosegu sestanka na najvišji ravni. Med te štejemo sestanske veleposlanikov v Moskvi in sklep sovjetske vlade da pristane na ameriški predlog o posvetu strokovnjakov, ki naj bi preučili možnosti kontrole morebitne prekinitve jedrskih poskusov.

Po drugi strani pa vrsta postopkov sovjetske, kitajske in drugih vzhodno evropskih držav proti Jugoslaviji, politični pritiski, ki ga izvajajo pod masko ideološkega boja, prav gotovo ne more koristiti, pač pa lahko zelo škoduje razčiščenju mednarodnega stanja in krepljivosti zaupanja med narodi. Nov udarec zblizvanju med vzhodom in zahodom je tudi usmrtni bivšega predsednika madžarske vlade Imre Nagya in tovarišev.

In kaj kaže v prihodnje? Dosti začetnega je vzbudila v svetu odločitev sovjetske vlade, da kljub dolenjeni tajnosti objavi nekatere dokumente iz priprav za sestanke na najvišji ravni. Objavili so vsebino Hruščevega pisma Eisenhoweru in spomenico sovjetske vlade, ki vsebuje 13 točk predlogov za dnevni red konference. Med njimi so že znane sovjetske zahteve o prekinitvi jedrskih poskusov, prepovedi jedrskega orožja in druge. Takoj za Rusi so tudi Amerikanci in Angleži objavili svoje predloge dnevnega reda.

Koliko je to koristno za prizadevanja, da pride do sestanka, je težko reči. Vsekakor ne bo rodilo nič dobrega, če bo objava teh predlogov služila za medsebojna propagandna obstrreljevanja in če bodo dajali poudarka tistim stvarim, ki razdvajajo Vzhod in Zahod, namesto tistim, ki ju zblizujejo.